ٻاراڻو ادب

**

وڏن جو ادب

ڊاڪٽر نواز علي شوق

سنڌي ادبي بورڊ ڄامشورو سنڌ
ڇاپو پهريون 1981ع

ٻه اکر

ان ڳالهه ۾ ڪو شڪ ڪونه آهي ته هَٿ ۽ وڏائي انسان جا پڪا دشمن آهن، جي کيس هڪ نه هڪ ڏينهن ضرور خراب خوار ڪن ٿا. نِوڙت ۽ نياز، ادب ۽ لحاظ سان ئي ماڻهو صحيح معنى ۾ انسان بڻجي ٿو. ابليس (شيطان) وڏائي ڪئي. بي ادب بڻجي پنهنجي پالڻهار جو حڪم نه مڃيائين، ته هميشه لاءِ لعنتي بڻجي ويو.

اڄڪلهه ڏنو ويو آهي ته اولاد وڏو ٿئي ٿو، ته ٿانءِ ۾ پرجي پنهنجي ماءُ – پيءَ کي وساري ويهي ٿو. منجهن مائٽن لاءِ سچو پيار ۽ ادب ورلي نظر ايندو. ماءُ – پيءَ جڏهن پوڙها ٿيندا، تڏهن سندن خدمت ڪرڻ بجاءِ اولاد سندن مَڏيءَ ۾ اک وجهي ٿو.

اهو ڏسي ڏاڍو ڏک ٿئي ٿو، ته اولاد پنهنجي ماءُ- پيءُ جا ٿورا مڃڻ، سندن ڳُڻ ڳائڻ ۽ خدمت ڪري کين سک پهچائڻ بجاءِ ڏکن مٿان ڏک ٿيندو رهي ٿو. اڄ شاگردن ۾ استاد لاءِ ڪا عزت ۽ ادب ڪونه رهيو آهي. مطلب تماء پيءُ جي مَڃتا ۽ ادب، جڻ هڪ مُدي خارج يا ڪنهن ڪوڙي ڪهاڻيءَ وانگر آهي؛ جنهن کي اڄ اسين وساري رهيا آهيون. جيڪڏهن اسان جو اهو حال رهيو ۽ اسان پاڻ ۾ ڪو سڌارو نه آندو، ته پوءِ هيءُ معاشرو بُڇڙو

بڻجي ويندو. افسوس؛ جو نئين ڏاري سَڀيتا جي ڪوڙي ڏيک تي ڀنڀلجي اسان پنهنجي پراڻي ۽ پياري سَڀيتا کي وساري رهيا آهيون، جيڪا ڳالهه اسان لاءِ وڏي هاڃيڪار آهي.

اهي ڏک پريون ڳالهيون ڏسي، هيءُ ڪتاب لکيو ويو آهي. هن ڪتاب ۾ ڪي ڪارائتيون ڳالهيون آنديون ويون آهن. قرآن شريف ۽ حديثن مان ڪجهه مواد ميڙي ڪتاب ۾ ڏنو ويو آهي ته جيئن پڙهندڙن کي خبر پوي ته وڏن جي ادب بابت الله تعالى ۽ سندس پياري رسول صلي الله عليه و آله وسلم جا ڪهڙا حڪم آهن. ڪن نيڪ ٻانهن جا پڻ ڪي اهڙا واقعا ڏنا ويا آهن، جي دل تي گهرو اثر ڪن ٿا. ڪي اهڙيون آکاڻيون به ڏنيون ويون آهن، جن مان ڪونه ڪو اخلاقي سبق پڌرو ٿئي ٿو. ڪن هنڌن تي اخلاقي ۽ اصلاحي نظم به ڏنا ويا آهن ته جيئن ڪتاب وڏيڪ وڻندڙ بڻجي.

سنڌي ادبي بورڊ جو ٿورائتو آهيان جو سڄاڻ ميمبرن هيءُ نيڪ ڪم مون کي سونپيو. اميد ته پڙهندڙ هن ڪتاب مان ڪجهه نه ڪجهه لاڀ ضرور پرائيندا.

جيڪڏهن ڪن ٿورن تي به هنن چڱين ڳالهين جو اثر ٿيو، ته مان پنهنجو پورهيو سڄايو سمجهندس.

ڪراچي 3- جنوري 1979ع : ڊاڪٽر نواز علي شوق

نواز علي ”شوق“

نظم

ادب سان ئي انسان، انسان آ،
ادب ناهه جنهن کي سو حيوان آ.
وڏن جو ادب جو ڪري ٿو ادا،
سو هر هنڌ عزت لهي ٿو ادا.
ادب سان پختو ٿو ايمان ٿئي،
انهيءَ تي خدا جو ٿو احسان ٿئي.
چوڻ ماءُ منٿيءَ جو مججي ضرور،
سدا ڳالھ ان جي تي هلجي ضرور.
انهيءَ ۾ ئي اولاد جو آ پلو،
سدائين سَنئين واٿ تي سپ هلو.
جو پيءُ – ماءُ جي ٿو ادب ۾ رهي،
انهيءَ کي ئي هر ڪو چڱو ٿو چوي.
ادب پنهنجي استاد جو نِت ڪريو،
پڙهي ۽ ڪڙهي خوب ڏاها ٿيو.
چڱا ڪن چڱايون، بُرايون بُرا،
ڪري نِت چڱايون، اوهين ٿيو چڱا.

شمس العلماء مرزا قليچ بيگ

نظم

ماءُ پيءُ جي خدمت

ادب ماءُ ۽ پيءُ جو آهي ضرور،
ڪَجو ڪونه هرگز انهيءَ ۾ قصور.

نه هو عقل يا زور تو ۾ جڏهن،
لڏي سار تنهنجي انهن ٿي تڏهن.

رهيو رات ڏينهن تن کي ٿي هي خيال،
سدا خوش اسان جو رهي نونهال.

هو تڪليف سڀ پاڻ سَهندا رهيا،
ڏکن ۾ سندءِ سار لهندا رهيا.
ڏسي توکي ڏک ۾، ٿيا هو ڏُکي،
سُکيو توکي ڏِسندي، ٿيا هو سُکي.
چون جيڪي توکي ائين ڪر ابا،
ته توسان رهن خوش ۽ راضي سدا.

شمس العلماء مرزا قليچ بيگ

نظم

اُستاد جا حق

اَٿوَ ماءُ ۽ پيءُ کان پوءِ دوستو،
سڀين کان وڏو حقّ اُستاد جو.

سڌاري ڪري دل اوھان جي درست،
ڪري ٿو اوھان کي ھو چالاڪ چُست.

گھٹي کان گھٹي تنَھن جي عزّت ڪريو،
دل ۽ جان سان تنھن جي خدمت ڪريو.

نه ٽاريو ڪڏھن حڪم ان جو اوھين،
رکو ٽَنھن کي راضي ۽ سَرھو اوھين.
سندس حڪم جي نِت مجيندؤ اوھين،
ته خادم مان مخدوم ٿيندؤ اوھين.

حڪيم فتح محمد ”حڪيم“ سيوهاڻي

نظم

نيڪ نصيحت

سدا شان قدرت ۾ رب جي نهاريو،
ڏٽيءَ جي محبت سندو ڏيان ڏاريو.
متان وقت پنهنجو وڃايو،
اُٿو، جاڳو ۽ قوم کي پڻ اُٿاريو.
پڙهو علم ۽ پڻ سِکو هُنر حڪمت،
اوهين پاڻ ۽ قوم کي پڻ سُڌاريو.
نه ڪنهن سان به هرگز ڪريو ظلم ناحق،
نه گهٽ وڌ چئو ۽ نڪي ڪنهن کي ماريو.
وڏن جو ادب ۽ ننڍن تي نوازش،
غريبن جا غمخوار ٿي پڻ گذاريو.
يَتيمن سندا يار دنيا ۾ رهجو،
بُکين ۽ اُجين کي کارايو پياريو.
ڪُپت، ڪُوڙ، ڪنهن سان ڪجي ڪين ڪڌهين،
ڪريو ڪنهن سان وعدو پيارا ته پاريو.

اچي چِڙ اوهان کي، جي ڪنهن تي به ڪڏهين،
ته رب کي ڪري ياد ڪاوڙ کي ٿاريو.
وڙهن جي اوهان مان مسلمان ڀائر،
ته نرميءَ سان سمجهائي جهيڙي کي ٿاريو.
ڪريو هٿ سنئون ڪين سنگت مان ڪنهن تي،
نه ڪنهن دوست ۽ ڀاءُ تي ڏک اُلاريو.
ڏسو ڪيئن نه ٻيون قومون آهن وڏي ويون،
اوهين پڻ مسلمانو، ٻوٿو ڪو ٻاريو.

ادب

ادب سان ئي انسان، انسان آ،
ادب جو نه سِکيو، سو حيوان آ.

ادب انسان لاءِ تمام ضروري آهي. ابليس (شيطان) الله پاڪ جو حڪم نه مڃيو ۽ پنهنجي پالڻهار جي بي ادبي ڪيائين. هُن هَٺ ۽ وڏائي ڪئي انهي ڪري هميشه لاءِ تڙيل ۽ لعنتي بڻجي ويو.

اسان سڀ الله جي نبين سڳورن جو ادب ڪريون ٿا، چاڪاڻ ته اهي سڀ الله پاڪ جا پيارا ٻانها هئا ۽ ماڻهن کي چڱيون ڳالهيون ٻڌائيندا هئا. اسان جو نبي حضرت محمد صلي الله عليه وآلهٖ وسلم الله پاڪ جو آخري نبي هو. پاڻ سڳورن اسلام آندو، جو سڀ کان سٺو ۽ مڪمل مذهب آهي. پاڻ ڪريمن اسان کي قرآن شريف ڏنو، جيڪو هڪ پاڪ ڪتاب آهي، ان ڪتاب ذريعي انسانذات کي ڀلائيءَ واري واٽ جو ڏس ڏنو ويو آهي.

اسان کي کپي ته قرآن شريف کي پڙهون ۽ اُن تي عمل ڪريون، ته جيئن الله پاڪ راضي ٿئي. نبي سڳوري جو

حڪم آهي ته پنهنجي ماءُ- پيءُ ۽ ٻين وڏن اڳيان هوريان ڳالهايو ۽ انهن جو ادب ڪريو. انهن سان نوڙت ڪيو ۽ ساڻن آڪڙجي نه ڳالهايو.

ماءُ- پيءُ کان پوءِ استاد جو درجو آهي. استاد اسان کي علم ۽ ڏاهپ جون ڳالهيون ٻُڌائي ٿو ۽ سُٺا ڪم سيکاري، اسان کي هڪ سُٺو انسان بنائڻ جي ڪوشش ڪري ٿو. انهيءَ ڪري استاد جو ادب ڪرڻ به ضروري آهي.

اخلاق

انسان جڏهن هن دنيا ۾ اچي ٿو ته هن جو دنيا جي ڪن شين سان لاڳاپو رهي ٿو. ان لاڳاپي کي سهڻي نموني نڀائڻ جو نالو اخلاق آهي. هر انسان جا پنهنجي ماءُ- پيءُ، اُستادن، مِٽن-مائٽن ۽ ٻين ماڻهن سان لاڳاپا ٿين ٿا.

تنهنڪري مٿس ڪي فرض به ٿين ٿا. انهن فرضن کي سهڻي نموني ۾ پورو ڪرڻ هر انسان لاءِ لازمي آهي.

انهن جي ڳالهين سان هر انسان پاڻ ۾ سُٺا اخلاق پيدا ڪري سگهي ٿو. اهو چِٽيءَ ريت سمجهڻ گهرجي ته هن دنيا جي ساري خوشي ۽ سک، امن ۽ امان سهڻي اخلاق سبب ئي پيدا ٿي سگهن ٿا.

ان ۾ ڪو شڪ ڪونه آهي، ته سڀني مذهبن جو بنياد اخلاق تي آهي. جيڪي نبي، رشي ۽ اوتار آيا، تن سچ ڳالهائڻ، نيڪي ۽ ڀلائي ڪرڻ، وڏن جو ادب ڪرڻ ۽ ٻين اهڙن چڱن ڪمن جو پرچار ڪيو. اسان جي رسول سونهاري صلي الله عليه وآلهٖ وسلم جن فرمايو آهي ته ”مان چڱن لڇڻن جي پورائي لاءِ آيو آهيان.“

اسلام ۾ اخلاق جي وڏي اهميت آهي. حديث شريف ۾ آيو آهي ته ’هڪ انسان چڱن لڇڻن سان جيڪو درجو حاصل ڪري ٿو، سو ڪيس سارو ڏينهن روزي رکڻ ۽ ساري رات عبادت ڪرڻ سان به حاصل نٿو ٿئي.“ شاه لطيف به پنهنجي هڪ بيت ۾ چيو آهي ته روزا ۽ نمازون چڱا ڪم آهن، پر انهن کان وڌيڪ به ڪي چڱا ڪم آهن، جن جي ذريعي انسان پنهنجي مقصد جا موتي حاصل ڪري سگهي ٿو.

بيت هن ريت آهي:

روزا ۽ نمازون
ايءُ پڻ چڱو ڪم،
پر اُو ڪو بيو فهم،
جنهن سان پسجي پرينءَ کي.

ان مان اها ڳالهه ظاهر ٿئي ٿي، ته سڀ کان سٺو ماڻهو اهو آهي، جنهن جا لَڇڻ چڱا آهن. جيڪي ماڻهن سان ڀلائي ڪن ٿا ۽ ڪنهن کي ڏُکيي وقت ڪم اچن ٿا، سي چڱا ماڻهو چئبا. اسان کي کپي ته اسان پاڻ ۾ چڱا لَڇڻ پيدا ڪريون، جيئن هرڪو اسان کي سٺو سمجهي ۽ هرهنڌ مانُ ملي. چڱن ڪمن جو نتيجو چڱو هوندو آهي ۽ بُرن ڪمن جو نتيجو بُرو آهي.

نبي سڳوري جو ڪٽنب
۽ انهن جو ادب

اسان جو نبي سڳورو حضرت محمد مصطفى صلي الله عليه وآلهٖ وسلم، الله پاڪ جو سڀ کان پيارو نبي هو. اُن نبي سڳوري جي پيڙهي به ڪيس پياري هئي. الله تعالى پنهنجي پياري رسول صه جي ڪُٽنب کي وڏو شرف ۽ شانُ ڏنو. ڪين گندگي ۽ بُڇڙائي کان پاڪ رکيو؛ چاڪاڻ ته الله پاڪ جي اهائي مرضي هئي ته هو پنهنجي پياري نبي جي ڪٽنب کي پاڪ ۽ صاف رکي.

هڪ پيري نبي سونهاري پنهنجن صحابين کي هدايت ڪئي ته ”مان توهان وٽ ٻه ڳريون شيون ڇڏيو وڃان ٿو،

جن مان هڪ الله تعالى جو ڪتاب آهي.“ ان کي اسان سڀ قرآن شريف سڏيون ٿا، جنهن ۾ هدايت ۽ روشني آهي. حضور جن ان جي پيروي ڪرڻ جي هدايت ڪئي آهي. ان کان پوءِ ٻي شيءِ سندن ڪٽنب آهي. جنهن لاءِ تاڪيد ڪيائون ته ”منهنجي ڪُٽنب کي نه وسارجو.“ وري ٻيو پيرو به اهوئي تاڪيد ڪيائون ته ”منهنجي ڪٽنب جو خيال رکجو.“

جيڪڏهن هڪ مسلمان جي لاءِ لازمي آهي ته نبي سونهاري جي حڪمن جي پيروي ڪري، ته پوءِ هر مسلمان کي کپي ته جيئن هو نبي سڳوري جي ٻين حڪمن کي مڃي ٿو، تيئن رسول جي انهيءَ هدايت تي به عمل ڪري؛ يعني نبي سڳوري جي ڪٽنب جو ادب ڪري ۽ انهن جو چوڻ مڃي. جيڪو ائين نٿو ڪري، سو ڄڻ ته نبي سڳوري جي نافرماني ٿو ڪري، ۽ جنهن نبي سڳوري جي نافرماني ڪئي، تنهن ڄڻ ته الله پاڪ جي نافرماني ڪئي. اهڙي ماڻهوءَ جي جاءِ جهنم آهي، جتي کيس سخت عذاب ڏنو ويندو.

بزرگن جو ادب

وڏن جي ادب ڪرڻ جو مقصد اهو آهي، ته پنهنجي ماءُ- پيءُ ۽ ڀين وڏن مٿن مائٽن کان سواءِ الله وارن بزرگن جو به ادب ڪرڻ جڳائي. ڪي ماڻهو الله وارن سان عقيدت ته رکن ٿا، پر انهن جي هدايتن ۽ نصيحتن جي پيروي نٿا ڪن. ڪي ماڻهو وري اهڙي نموني پيروي ڪن ٿا، جنهن مان سندن چريائپ پڌري ٿئي ٿي.

هڪ ڏينهن ڪو الله وارو واٽ وٺيو پئي ويو، ته سندس پٺيان هڪ نوجوان هلي رهيو هو. اهو شخص ان الله واري ٻانهي جي پيرن جي نشانن تي پنهنجا پير رکندو وڏي عقيدت مان وجي رهيو هو ۽ خوشيءَ مان چئي رهيو هو ته ”الله وارن جي پيروي هن ريت ڪرڻ گهرجي.“

جنوري جو مهينو هو ۽ ڏاڍو سيءُ هو. ان ڪري اهو الله وارو شخص ڪمبل ويڙهيو، ان واٽ تان وجي رهيو هو. نوجوان جيڪو سندس پيرن جي نشانن تي پير ڏيئي هلي رهيو هو، تنهن کيس چيو ته ”سائين! ان ڪمبل مان هڪ ٽڪر مون کي ڦاڙي ڏيو ته جيئن مون کي توهان جو فيض حاصل ٿئي!“

تنهن تي ان الله واري شخص چيس ته ”ميان، هيءُ ته ڪمبل آهي، پر جيڪڏهن تون منهنجي ڳالهه به پهرين، تڏهن به اها توکي ڪو فائدو ڪانه پهچائيندي.“

ڪنهن الله واري جي پيروي ڪرڻ جو مقصد اهو آهي ته الله واري جي ڏَسيل واٽ تي هلڻ گهرجي، ان مان ئي فائدو آهي، باقي ڪنهن الله واري جي پيرن جي نشانن تي هلڻ يا ان جي ڪمبل جو ٽڪرو پاڻ ڪي ويڙهڻ يا سندس اوبر ڪائڻ مان ڪجھ به هڙ حاصل ڪونه ٿيندو.

وڏن جو ادب

هر مذهب ۾ وڏن جو ادب ڪرڻ جي هدايت ڪئي ويئي آهي. اسان جي نبي سڳوري صلي الله عليه وآلہٖ وسلم فرمايو آهي ته ”جيڪو ننڍن تي رحم نٿو ڪري ۽ وڏن جو مانُ ۽ شانُ نٿو سڃاڻي ته اهو اسان مان نه آهي.“ ان جو اهو مطلب ٿيو، ته جيڪو ننڍڙن سان پيار نٿو ڪري ۽ وڏڙن جو ادب نٿو ڪري، سو مسلمان نه آهي.

هڪ پيري نبي سونهاري فرمايو ته ”جنهن نوجوان ڪنهن ڪُراڙي جي ڪُراڙپ ۾ مدد ڪئي، ته اهو شخص جڏهن پاڻ پوڙهو ٿيندو ته الله تعالى ڪنهن شخص کي هدايت ڪندو، جيڪو ان جي عزت ڪندو ۽ سندس خدمت ڪندو.“

ڪنهن کي به پنهنجي جوانيءَ تي وڏائي ڪرڻ نه گهرجي. ڇو ته جواني نيٺ جهَڪي ٿيندي ۽ پيري اچي پاسو ڏيندي. سموري سگهه هلي ويندي ۽ ماڻهو هيڻو ۽ ٻين وهيڻو ٿي پوندو. جيئن درياه لاءِ سدائين ساوڻ ڪونه هوندو آهي، جو هو ٻوڙ ٻوڙان ڪري، پر نيٺ سيارو به اچي ٿو ۽ سندس زور ۽ شور، موج ۽ مَستي گهٽجي وڃي ٿي. انسان جي جيوت جو به ساڳيو ئي حال آهي.
تنهنڪري اسان کي کپي ته اسان وڏي ڄمار وارن جو ادب ڪريون ۽ سندن خدمت ڪريون. ڇو ته اسان به نيٺ پوڙها ٿينداسون ۽ اسان به ٻين جي واهر گهرنداسون. پوءِ جيڪڏهن اسان ڪنهن سان ڀلائي ڪانه ڪئي آهي، ته اسان سان به ڪو ڀلائي ڪونه ڪندو.

پيءُ جي خدمت

ڳالهه ٿا ڪن ته ڪنهن شهر ۾ ڪامل نالي شخص رهندو هو. کيس چار پٽ هئا. هڪ ڏينهن هو شخص سخت بيمار ٿي پيو، ۽ هن جا چارئي پٽ سندس ٽَهَل ٽڪور ڪرڻ لاءِ اچي ڪٺا ٿيا. انهن مان سڀني کان ننڍي پٽ پنهنجي ڀائرن کي چيو ته ”هن وقت اسان جو پيءُ سخت

بيمار آهي، ان جي ٿَهَل ٿَڪور ڪرڻ اسان سڀني تي فرض آهي، الله تعالى ان جو وڏو آجر ڏيندو؛ پر متان هڪٻئي جي آسري تي اسان سندس پوري خدمت نه ڪري سگهون، تنهنڪري منهنجي راءِ آهي ته اسان مان ڪو هڪ اهو فرض پورو ڪري. جيڪو سندس خدمت ڪندو، تنهن کي سندس مَڏيءَ مان پَتي ڪانه ملندي، جنهن کي اها ڳالهه منظور هجي، سو هٿ مٿي ڪري؟“ اها ڳالهه ٻڌي، ٽنهي پائرن کيس چيو ته ”جيڪڏهن ائين آهي ته تون ئي ڪٽي بابي جي خدمت ڪر.“

ان ڪان پوءِ ٽيئي پائر پنهنجن ڪمن ڪارين کي لڳي ويا ۽ نندو پٽ پنهنجي پيءُ جي ٿَهل ٿَڪور ڪندو رهيو. نيٺ هڪ ڏهاڙي ڪامل فوت ٿي ويو. سندس پائر پيءُ جي ملڪيت ورهائي ڪٽي ويا ۽ هن کي ڪجهه به نه ڏنائون.

اهو فيصلو اڳ ۾ ئي ٿي چڪو هو ته جيڪو پيءُ جي خدمت ڪندو، تنهن کي مَڏيءَ مان حصو نه ملندو؛ تنهنڪري سڀني ڪان نندي پٽ کي پيءُ جي مَڏيءَ مان ڪجهه به نه مليو.

نندو پٽ الله تي آس رکي، پورهيو ڪري پنهنجو گذر سفر ڪندو رهيو. هڪ رات خواب ۾ ڏٺائين ته: ڪو شخص کيس چئي رهيو آهي ته ”فلاڻي هنڌ ڪوٺائي ڪر، اتان

توکي هڪ سؤ رپيا ملندا.“ تنهن تي هن ڪائنس پڇيو ته ”پلا ان ۾ برڪت پوندي؟“

جواب مليو ته ”نه“ جڏهن جاڳ ٿيس، تڏهن سوچيائين ته جڏهن برڪت ئي ڪانه پوندي، تڏهن ڪوٺائيءَ جو خيال ڪرڻ اجايو آهي.

وري ٻي رات خواب ڏنائين ته: ڪو ڪيس چئي رهيو هو ته ”فلاڻي جاءِ تي ڪوٺ، اتان ڏه رپيا ملندءِ.“

هِن اُن شخص کان پڇيو ته ”پلا اُن ۾ برڪت پوندي؟“

جواب مليس ته ”نه، برڪت ڪانه پوندي.“

وري ٿين رات خواب ۾ ڏنائين ته: ڪو شخص ڪيس چئي رهيو آهي ته ”فلاڻي هنڌ ڪوٺائي ڪر، اُتان هڪ روپيو ملندءِ ۽ ان ۾ وڏي برڪت پوندي.“

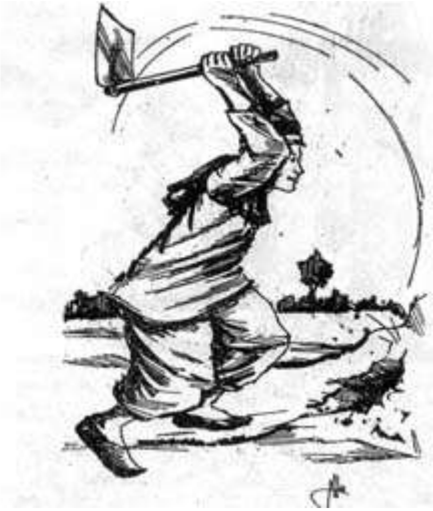

هيءُ صبح جو ننڊ مان اُٿي سڌو اُن هنڌ تي ويو ۽ ٿورو
کوٽيائين ته کيس هڪ رپيو مليو ۽ هو ڏاڍو خوش ٿيو.
اهو رپيو کڻي جيئن گهر اچي رهيو هو، ته واٽ تي هڪ
مهاڻو ڏٺائين، جو مڇيون وڪڻي رهيو هو. سندس دل سَٽ
ڏني ته اڄ مڇي وٺي کائجي. مهاڻي کان هڪ رپئي ۾
هڪ مڇي ورتائين.

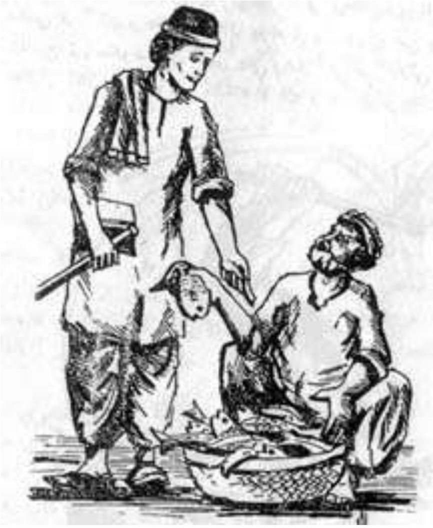

گهر اچي جيئن مڇي کي صاف ڪري، پيرا ڪري رهيو هو ته اُن مڇيءَ جي پيٽ مان به موتي نڪتا.

هيءُ نوجوان ڏاڍو خوش ٿيو ۽ اُهي موتي کڻي بازار ۾ وڪڻڻ ويو. موتي تمام قيمتي هئا، تنهنڪري اُتي ڪيس ڪو به اهڙو گراهڪ ڪونه مليو، جيڪو موتين جو پورو مُلهه ڏئي سگهي. بازار ۾ سڀني صلاح ڏنيس ته ”اهي موتي بادشاھ وٽ کڻي وڃ، هو توکان اهي موتي وٺي، توکي ججهو ڌَن ڏيندو.“ هيءُ اُهي موتي کڻي بادشاھ وٽ ويو.

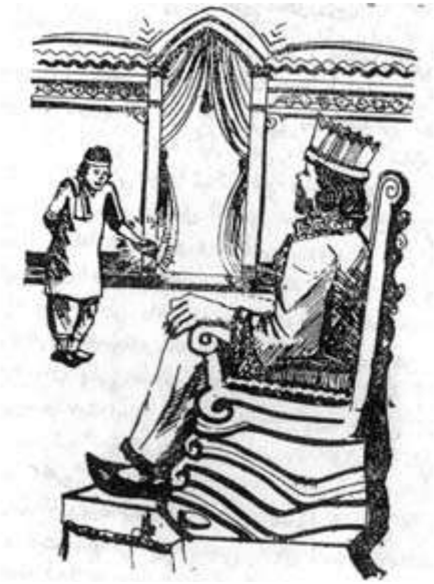

بادشاھ موتي ڏسي ڏاڍو خوش ٿيو. هن ڪان موتي وٺي، ڪيس ان جي عوض تمام گهڻا پئسا ڏنائين. هيءُ نوجوان خوش ٿي پنهنجي گهر پهتو. رات جو خواب ڏٺائين، ته اهو ساڳيو شخص، جنهن کي خواب ۾ ڏٺو هئائين، سو ڪيس چئي رهيو هو ته ”تو پنهنجي پيءُ جي خدمت ڪئي آهي، تنهنڪري توکي هن دنيا ۾ ان جو ٿورو عوض مليو آهي، پر ان جو وڏو انعام توکي آخرت ۾ ملندو.“

سندس وڏا ڀائر، جيڪي پيءُ جي سموري مَڏي ورهائي کڻي ويا هئا، سي بُري صحبت ۾ اچي ويا ۽ ٿورن ئي ڏينهن ۾ پنهنجا پئسا ڪپائي سُڃا دانگ ٿي ويهي رهيا؛ پر

جنهن پيءُ جي خدمت ڪئي ۽ لالچ ۾ اچي ڪو جهيڙو نه ڪيو، سو فائدي ۾ رهيو.

بيشڪ جيڪو پنهنجي ماءُ- پيءُ جي خدمت ڪري ٿو، سو سدائين فائدي ۾ رهي ٿو. اهڙو ماڻهو هرهنڌ مانُ لهي ٿو ۽ سدائين سُک ۽ سلامتيءَ سان رهي ٿو.

پيءُ جي فرمانبرداري

ماءُ- پيءُ جي عزت، خدمت ۽ فرمانبرداريءَ جو وڏو درجو آهي. جيڪو شخص ماءُ- پيءُ جي فرمانبرداري ڪري ٿو، الله تعالى ان تي مهربان ٿئي ٿو ۽ کيس گهڻائي فائدا حاصل ٿين ٿا.

اسلام ۾ ماءُ- پيءُ جي خدمت جو تمام وڏو درجو آهي. چون ٿا ته هڪ شخص نبي سڳوري کي اچي عرض ڪيو ته ”اي الله جا رسول (صلي الله عليه وآلهٖ وسلم)، مون کي اجازت ڏيو ته جهاد ڪرڻ وڃان“. مِٺي مُرسل کائنس پڇيو ته ”ڇا تنهنجا ماءُ- پيءُ جيئرا آهن؟“ تنهن تي هن شخص چيو ته ”هائو سچا سردار، منهنجا ماءُ- پيءُ جيئرا آهن.“ حضور صلي الله عليه وآلهٖ وسلم جن کيس هدايت ڪئي ته ”وڃ، وڃي پنهنجي ماءُ- پيءُ جي خدمت ڪر، اهو تنهنجو جهاد آهي.“

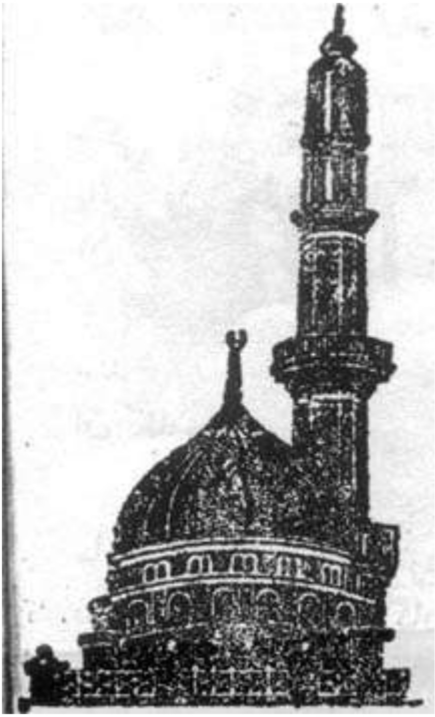

هڪ ڀيري نبي سونهاري سڳني صحابين کي ماءُ- پيءُ جو ادب ڪرڻ جو تاڪيد ڪندي کين ٻڌايو ته، ”جيڪو فرمانبردار پُٽ پنهنجي ماءُ – پيءُ ڏي مِهر ۽ ٻاجهه وارين نظرن سان ڏسي ٿو ته الله پاڪ ان جي هڪ هڪ نظر جي بدلي کيس هڪ حج جو ثواب ڏئي ٿو.“ تنهن تي هڪ صحابي عرض ڪيو ته ”حضور (صلي الله عليه وآلهٖ وسلم)، جيڪڏهن اسان مان ڪو شخص ڏينهن ۾ هڪ سؤ ڀيرا اهڙين نظرن سان نهاري ته ڇا ان کي هڪ سؤ حجن جيترو ثواب ملندو؟“ حضور جن فرمايو

ته ”توڙي ڪٽي ڪو هڪ هزار پيرا نهاري، تڏهن به ان کي هڪ هزار حجن جو ثواب ملندو. ڇاڪاڻ ته الله پاڪ وڏو مهربان آهي، سندس سخا جو ڪو ڪاٿو لڳائي نٿو سگهجي، اوهان ثواب حاصل ڪندي ڪندي ڪُٽي پوندؤ، پر الله پاڪ ثواب ڏيڻ ۾ ڪونه ڪٽندو.“

هڪ پيري حضور جن صحابين جي سَٿ ۾ ويٺا هئا ۽ فرمايائون ته ”جنهن پنهنجي ماءُ- پيءُ سان سهٽو سلوڪ ڪيو، تنهن جي دعا قبول ٿئي ٿي.“ اسان کي گهرجي ته ماءُ- پيءُ سان سهٽو سلوڪ ڪريون، ته جيئن الله پاڪ اسان تي مهربان ٿئي ۽ اسان جا عرض اگهائي.

ماءُ جي خدمت

بايزيد بسطامي رحمة الله عليه هڪ وڏو بزرگ ٿي گذريو آهي. ڪيس حضرت امام جعفر صادق عليه السلام سان تمام گهڻي عقيدت ۽ محبت هئي. هو مديني جي مير حضرت محمد مصطفى صلي الله عليه وآلهٖ وسلم جو سچو عاشق هو ۽ حج به ڪيو هئائين. هڪ پيري پاڻ ڪريمن جي زيارت لاءِ خراسان کان مديني روانو ٿيو. جڏهن رسول ڪريم صلي الله عليه وآلهٖ وسلم جي روضي تي پهتو، ته اکين ۾ ڳوڙها هئس، زبان تي درود ۽ سلام. ڪافي دير تائين رُئندو رهيو ۽ درود پڙهندو رهيو. ايتري

۾ ننڊ اچي ويس. ننڊ ۾ نبي سڳوري صلي الله عليه وآلهٖ وسلم جي زيارت نصيب ٿيس. پاڻ سڳورن کيس فرمايو ته ”اي بايزيد، وڃ وڃي پنهنجي ماءُ جي خدمت ڪر.“

حضرت بايزيد جڏهن واپس موٽيو، ته پنڌ ڪندي اڌ رات جو پنهنجي گهر پهتو. سندس ماءُ وضو ڪري دعا گهُري رهي هئي. دَرَ وٽ ڪَن ڏئي ٻڌائين، ته هوريان آواز اچي رهيو هو ته ”اي منهنجا رب، منهنجي پرڏيه ويل پُٽ کي نيڪ ڪر ۽ کيس سلامت رک! اي پالڻهار، بزرگن جون دليون کانئس خوش ڪر ۽ پنهنجي مهربانيءَ سان سندس حالتون تمام سٺيون بڻاءِ!“

حضرت بايزيد رحمة الله عليه جڏهن ماءُ جون اهي دعائون ٻڌيون ته رُئڻ لڳو. اٽڪل ٽيهن سالن بعد کيس گهر واپس اچڻ ۽ ماءُ سان ملڻ جو موقعو مليو هو.

ڏڪندڙ هٿن سان در کڙڪايائين. سندس ماءُ پڇيو ته ”ڪير آهين؟“ جواب ڏنائين ته ”تنهنجو پرديسي پُٽ.“

سندس ماءُ جي اکين ۾ ٻوڙها تري آيا ۽ رئندي، اچي در کوليائين. پٽ جي وچوڙي ۾ ماءُ جون اکيون خراب ٿي چڪيون هيون. ورهين جي وڇڙيل پٽ کي سيني سان لاتائين ۽ رئندڙ آواز ۾ چيائين ته ”ٻچڙا! خبر اٿئي ته منهنجون اکيون ڇو خراب ٿي ويون آهن؟ صرف ان لاءِ

جو مان تنهنجي وڇوڙي جي غم ۾ رئندي رهي آهيان ۽ ان ڏک ۾ منهنجي چيلهه به ڪُبي ٿي ويئي آهي!“

حضرت بايزيد رحمة الله عليه چيس ته ”امان، مان هاڻي ڪيڏانهن به نه ويندس، سدائين تو وٽ رهندس.“ ان کان پوءِ حضرت بايزيد رحمة الله عليه گهر ۾ ئي رهيو ۽ سدائين ماءُ جي خدمت ڪندو رهيو.

بيشڪ ماءُ جي خدمت وڏي عبادت آهي. بايزيد رحمة الله عليه جو چوڻ آهي ته جو ڪجهه مان ڏکن ۽ تڪليفن سان پرديس ۾ ڳوليندو رهيس، سو سڀڪجهه مون کي ماءُ جي خدمت ۾ ملي ويو.

ماءُ جو ادب

حضرت بايزيد بسطامي رحمة الله عليه هڪ الله جو پيارو ٻانهو ٿي گذريو آهي. هو پنهنجي ماءُ، پيءُ ۽ استادن جو تمام گهڻو ادب ڪندو هو. هڪ پيري سندس ماءُ کانئس پاڻي گهريو. پنهنجي ماءُ کي پاڻي پيارڻ لاءِ هن هڪدم گهُگهي اُٿلائي ڏٺي، ته اها خالي هئي، پوءِ وري وچي مَٽ ڏٺائين، ته اهو به خالي هو. نيٺ تڪڙو تڪڙو درياهه تي ويو ۽ اُتان پاڻي پري آيو. پر جڏهن پاڻي پري ماءُ وٽ آيو ته اُها ننڊ ۾ هئي، کيس ڏاڍو ڏک ٿيو. هو پاڻيءَ جو پيالو

هٿن ۾ جهليو بيٺو رهيو. آخر گهڻي دير کان پوءِ سندس ماءُ سجاڳ ٿي، ۽ بايزيد رحمة الله عليه کان پاڻي وٺي پيتائين.

جڏهن هن ڏٺو، ته سندس پٽ ادب سان پاڻيءَ جو پيالو جهليو بيٺو هو، ته پٽ جي اهڙي پيار ۽ ادب تي گهڻو خوش ٿي؛ پر ان ڳالهه جو ڏک به ٿيس، ته سندس پٽ پنهنجي ننڊ ڦٽائي بيٺو رهيو. تنهنڪري بايزيد کي چيائين ته ”پٽ! ايڏي تڪليف ڇو ڪيئي؟ پيالو منهنجي پرسان ئي رکي ڇڏين ها ۽ مان جڏهن ننڊ مان اُٿان ها، ته پاڻ ئي پاڻي پِي ڇڏيان ها.“ بايزيد رحمة الله عليه جواب ڏنو ته ”اَمان، مون ان لاءِ پاڻي رکي نه ڇڏيو، جو سوچيم ته تون پاڻي گهرين ۽ مان بيٺو نه هجان، اها ڳالهه مون کي نه وڻي.“ اهو ٻڌي سندس ماءُ تمام گهڻي خوش ٿي ۽ کيس دعائون ڏنائين. ان کان پوءِ کيس چيائين ته ”در جو اڌ کولي ڇڏ.“

حضرت بايزيد رحمة الله عليه در جو اڌ کولي ڇڏيو، پر پاڻ ساري رات جاڳندو رهيو ته جيئن متان هوا ۾ در صفا بند نه ٿي وڃي، يا اڌ کان گهٽ يا وڌيڪ کليل نه رهجي وڃي. جيڪڏهن ائين ٿي ويو ته پوءِ هن سوچيو ته بي چيو چئبس ۽ بي ادب ليکبس. تنهنڪري هو ساري رات جاڳندو رهيو ۽ ان ڳالهه جو خيال ڪندو رهيو، ته در جو اڌ کليل هجي.

بايزيد رحمة الله عليه جي اهڙي ادب تي الله پاڪ تمام گهڻو راضي ٿيو. حضرت بايزيد رحمة الله عليه جو چوڻ آهي، ته جيڪو هو ورهين جا ورهيه اُلڪ ملڪ ڳوليندو رهيو، سو ڪيس هڪ ئي رات ماءُ جي ادب ڪرڻ سان ملي ويو. هن ماءُ جي خدمت ڪري، الله پاڪ جو راضپو حاصل ڪيو.

ماءُ

انساني ناتي ۾ ماءُ کان وڌيڪ پياري ٻي ڪابه شيءِ ڪانه آهي، ماءُ جا پنهنجي اولاد تي ايترا ته ٿورا آهن، جو سندس اولاد اهي ٿورا ساري ڄمار ۾ به لاهي نه ٿو سگهي. قرآن مجيد ۾ ماءُ سان چڱائي ڪرڻ لاءِ تاڪيد فرمايو ويو آهي. ڇاڪاڻ جو هُوءَ ٻار کي پنهنجي پيٽ ۾ رکي ٿي ۽ وڏي ڏک ۽ سُورن سان ڪيس ڄڻي ٿي. ان کان پوءِ پنهنجي ننڊ ڦِٽائي پاڻ کي ڏکيو رکي ڪيس سُکيو رکي ٿي.

جيڪڏهن غور سان ڏٺو وڃي ته ماءُ- پيءُ جو رُتبو تمام وڏو آهي، پر انهن ٻنهي ۾ ماءُ جو رُتبو وڌيڪ آهي.

ڇاڪاڻ ته هوءَ پنهنجي اولاد کي سيني سان لائي، پنهنجو رت ڪيس کير جي صورت ۾ پياري ٿي ۽ سندس پالنا ۾ پنهنجي هر خوشي، اُن جي خوشيءَ تان گهوري ٿي. اهو

ئي سبب آهي جو اسان جي پياري نبي سڳوري صلي الله عليه وآلهٖ وسلم فرمايو آهي ته ”انساني ناتي ۾ ماءُ جو سڀ کان وڏو رتبو آهي، ۽ ٻئي نمبر تي پيءُ جو رتبو آهي.“ جيئن ته انهن جي محنت ۽ ڪوشش سان اولاد وڏي درجي تي پهچي ٿو، تنهنڪري مذهب ۾ ماءُ- پيءُ جي عزت، خدمت ۽ فرمانبرداري اولاد لاءِ فرض آهي.

اسلام ۾ ماءُ- پيءُ جي ادب جو وڏو تاڪيد ڪيو ويو آهي. ايتريقدر جو سندن ڳاله ٻوله تي اُف به نه چوڻو آهي. اولاد جو فرض آهي، ته هو سندن ادب ۾ رهي ۽ سندن دعائون کَٿي. جنهن پنهنجي ماءُ- پيءُ کي خوش ڪيو، اُن ڄڻ ته خدا تعالى کي خوش ڪيو.

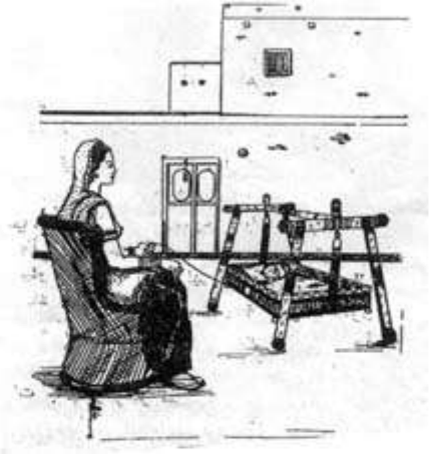

ماءُ جي نافرماني

جيڪو اولاد پنهنجي ماءُ جو ادب ڪري ٿو، سو چڱن لڇڻن وارو چئبو، پر جيڪو ماءُ جو ادب نٿو ڪري، سو خراب لڇڻن وارو سمجهيو ويندو. حضرت نبي سڳوري صلي الله عليه وآلهٖ وسلم ڪيترائي ڀيرا پنهنجن صحابين کي ماءُ جي ادب جو تاڪيد ڪيو. هڪ ڀيري پاڻ سڳورن کي ڪنهن شخص عرض ڪيو ته ”اي خدا جا رسول صلي الله عليه وآلهٖ وسلم مون کي سڀ کان وڌيڪ سهڻو سُلوڪ ڪنهن سان ڪرڻ گهرجي؟“ نبي سڳوري صلي الله عليه وآلهٖ وسلم فرمايو ته ”توکي پنهنجي ماءُ سان سڀ کان وڌيڪ سهڻو سُلوڪ ڪرڻ گهرجي.“ ان شخص وري عرض ڪيو ته ”ان کان پوءِ؟“ نبي سڳوري صلي الله عليه وآلهٖ وسلم فرمايو ته ”پنهنجي ماءُ سان سهڻو سُلوڪ ڪرڻ گهرجي.“ ان شخص ٽي ڀيرا ساڳيو سوال ڪيو. مِٺي مدني صلي الله عليه وآلهٖ وسلم کيس هر ڀيري اها ئي هدايت ڪئي ته ”تون پنهنجي ماءُ سان سڀ کان وڌيڪ سهڻو سُلوڪ ڪر.“ ان شخص وري چوٿون ڀيرو به ساڳيو عرض ڪيو ته نبي سڳوري صلي الله عليه وآلهٖ وسلم فرمايو ته ”پنهنجي پيءُ سان سهڻو سُلوڪ ڪر.“ ان مان اها ڳالهه چٽيءَ طرح ظاهر ٿئي ٿي، ته سڀ کان وڌيڪ ماءُ جو ادب ڪرڻ گهرجي. اهڙي ريت سڀ کان

وڏيڪ سهڻو سُلوڪ پنهنجي ماءُ سان ڪرڻ گهرجي، ۽ ان کان پوءِ پنهنجي پيءُ سان سهڻو سلوڪ ڪرڻ گهرجي.“

هڪ ڀيري نبي سڳوري صلي الله عليه وآلہٖ وسلم فرمايو ته ”سڀ کان وڏا چار گناهه آهن.“ صحابين عرض ڪيو ته ”اي خدا جا رسول صلي الله عليه وآلہٖ وسلم، انهن چئني ۾ سڀ کان وڏو گناهه ڪهڙو آهي؟“ نبي سڳوري فرمايو ته ”سڀ کان وڏو گناهه ماءُ جي نافرماني آهي.“ پاڻ سڳورن اهو به فرمايو ته ”خدا تعالى توهان تي ماءُ جي نافرماني حرام ڪئي آهي.“

ٻئي ڀيري هڪ شخص اچي نبي سڳوري کي عرض ڪيو ته ”اي مديني جا چانڊوڪي صلي الله عليه وآلہٖ وسلم مون کان هڪ وڏو گناهه ٿي ويو آهي، ڇا مون لاءِ ڇوٽڪاري جي واٽ آهي؟“ حضور جن پڇيس ته ”ڇا تنهنجي ماءُ جيئري آهي؟“ هن عرض ڪيو ته ”نه سائين، منهنجي ماءُ گذاري وئي آهي.“ نبي سڳوري صلي الله عليه وآلہٖ وسلم وري پڇيس ته ”ڀلا ماسي جيئري اٿيئي؟“ ان شخص چيو ته ”هائو سائين، منهنجي ماسي جيئري آهي.“ تنهن تي نبي سونهاري صلي الله عليه وآلہٖ وسلم چيس ته ”وڃ، وڃي پنهنجي ماسيءَ سان چڱائي ڪر، اها ئي تنهنجي

توبه آهي ۽ ان ئي طريقي تنهنجو ڇوٽڪارو ٿيندو.“ پوءِ اهو شخص پنهنجي ماسيءَ جي خدمت ڪندو رهيو.
اسان کي کپي ته نه صرف پنهنجي مِنڙي ماءُ جو ادب ڪريون. پر پنهنجي ماءُ جي ڀينرن يعني ماسين جو به پورو پورو ادب ڪريون.

ماءُ جا ٿورا

ڪوبه اولاد، ماءُ جي هڪ رات جي اوجاڳي جو ٿورو سڄي ڄمار لاهي نٿو سگهي، پر ڪي ماڻهو پنهنجي ماءُ سان ڪا ڇڱائي ڪن ٿا ته ان کي وڏو ٿورو سمجهن ٿا. جيڪي ماڻهو ائين ڪن ٿا، سي ڀُليل آهن.
هڪ ڀيري مِٺي محمد صلي الله عليه وآلہٖ وسلم جن جي ڪچهري ۾ هڪ شخص اچي پنهنجي ماءُ خلاف دانهن ڏني. هو چوڻ لڳو ته ”اي رسول سڳورا صلي الله عليه وآلہٖ وسلم، منهنجي ماءُ ڏاڍي چَنبڙي آهي. هوءَ مون کي ڏاڍا ڏک ڏئي ٿي.“ تنهن تي حضور پاڪ صلي الله عليه وآلہٖ وسلم ان شخص کي چيو ته ”تنهنجي ماءُ توکي پورا نوَ مهينا ڏکن ۽ تڪليفن سان پنهنجي پيٽ ۾ رکيو، ان وقت اها چنبڙي ۽ ڏکوئيندڙ ڪانه هئي، ۽ هينئر هوءَ ڪَئور ٿي پئي آهي؟“ ان شخص وري به دانهن ڪئي ته ”اي خدا جا رسول صلي الله عليه وآلہٖ وسلم، مان سچ ٿو چوان، ته

هوءَ ڏاڍي نپاڳي ٿي وئي آهي.“ حضور جن کيس چيو ته ”هن به ورهيه پيار ۽ محبت سان توکي کير پياريو، راتين جون راتيون اوجاڳا ڪري توکي سُک پهچايو ۽ ڏينهن جا ڏينهن ڪشالا ڪڍي پاڻ ڏکي ٿي، توکي سُکيو رکيائين، ان وقت هوءَ نپاڳي ڪانه هئي، پر هاڻي نپاڳي ٿي پئي آهي؟“

اهو شخص وري به ڪونه مُڙيو ۽ چوڻ لڳو ته ”جيڪڏهن هن مون تي ايترا ٿورا ڪيا آهن، ته مان به ان جو عوض ڏئي چڪو آهيان.“ تنهن تي نبي سڳوري

صلي الله عليه وآلهٖ وسلم پڇيس ته ”تون سندس ٿورن جو ڪيس ڪهڙو اُجورو ڏنو آهي؟“ ان شخص عرض ڪيو ته ”مٺا مرسل، مان ڪيس پنهنجن ڪلهن تي ويهاري حج ڪرايو آهي.“ نبي سڳوري صلي الله عليه وآلهٖ وسلم چيس ته ”تون ان ڳالھ کي وڏو ٿورو ٿو سمجهين؟ حقيقت ۾ اهو ته معمولي ٿورو آهي، ائين ڪرڻ سان تون ته سندس ٿورن ۽ تڪليفن جو معمولي عوض به ڪونه ڏئي سگهيو آهين.“

هڪ ڀيري الله جو پيارو پانهو حضرت حسن بصري رحمة الله عليه ڪعبي شريف جو طواف ڪري رهيو هو. ان وقت هڪ ٻيو شخص به طواف ڪري رهيو هو، جنهن جي مٿي تي هڪ وڏو ٽوڪرو هو. حضرت حسن بصري رحمة الله عليه کي ان شخص جي اها ڳالھ نه وڻي، تنهنڪري کيس چيائين ته ”ميان، ڪعبي شريف جو ادب ڪر، هيءُ ٽوڪرو پري رکي پوءِ طواف ڪر.“

تنهن تي ان شخص جواب ڏنس ته ”سائين، هن ٽوڪري ۾ منهنجي ڪُراڙي ماءُ سُتل آهي. مان شام ملڪ جو ويٺل آهيان، ۽ پنهنجي اَمڙ کي پيرن پيادو ست حج ڪرايا اٿم.“ حضرت حسن بصري رحمة الله عليه کان پڇيائين ته ”ڇا هينئر مون پنهنجي ماءُ جا سڀ حق پورا ڪيا آهن يا نه؟“ حضرت حسن بصري رحمة الله عليه جواب ڏنس ته ”هي

ست پيرا تو پنھنجي ماءُ کي حج ڪرايو آھي، پر جيڪڏھن تون ڪيس انھيءَ طريقي سان ستر پيرا به حج ڪرائين، تڏھن به تون سندس حق پورا ڪري نه سگھندين.“

بيشڪ: اسان پنھنجي ماءُ سان ڪيتريون ئي ڀلايون ڪريون، تڏھن به سندس ٿورا لاھي نه سگھنداسون.

ماءُ جي خدمت جو درجو

حضرت اويس قرني رحمة الله عليه، ٻنهي جهانن جي سردار حضرت محمد مصطفى صلي الله عليه وآلهٖ وسلم جو سچو عاشق هو، ۽ نبي سڳوري صلي الله عليه وآلهٖ وسلم واري ڏَسيل واٽ جو واٽھڙو ھو. ڪيس نبي سڳوري صلي الله عليه وآلهٖ وسلم جي زيارت جو تمام گھڻو شوق ھو. پر جيئن ته ھو پنھنجي پوڙھي ماءٌ جي خدمت ۾ رھندو ھو؛ تنھنڪري سچي سردار وٽ وڃي نٿي سگھيو. ھن پنھنجي ماءُ کي اڪيلو ڇڏڻ نٿي گھريو. جيڪڏھن ھو پنھنجي مِنڙي ماءُ کي اڪيلو ڇڏي ھا، ته اھا ڏُکي ٿئي ھا، ۽ ھن پنھنجي ماءُ کي ڏکيو ڏسڻ نٿي گھريو. تنھنڪري ڪڏھن به پنھنجي ماءُ کي اڪيلو ڪونه ڇڏيائين. ايتريقدر جو نبي سڳوري صلي الله عليه وآلهٖ وسلم جي زيارت جو گھڻو شوق ھوندي به، ھو نبي سڳوري صلي الله عليه وآلهٖ

وسلم جي زيارت نه ڪري سگهيو، ۽ هو هميشه پنهنجي ماءُ جي خدمت ڪرڻ ۾ مشغول رهيو.

حضرت اويس قرني جي ان ڳالهه تي نبي سونهارا صلي الله عليه وآلهٖ وسلم ايترو ته راضي ٿيا، جو پنهنجي صحابين کي تاڪيد ڪيائون ته ”فلاڻي آرين پارين اويس نالي هڪ شخص اَٿوَ، سو اوهان مان جنهن سان به ملي، ته ان کان پنهنجي حق ۾ دعا ڪرائجو. هو الله پاڪ جو اهڙو ته پيارو پانهو آهي جو رب پاڪ سندس هر دعا قبول ڪري ٿو.“

جڏهن نبي سونهارا صلي الله عليه وآلهٖ وسلم هن جڳ مان لاڏاڻو ڪري ويا، ته هر صحابيءَ جي دل ۾ اويس قرني رحمة الله عليه جي ملڻ جو شوق پيدا ٿيو. ڪيترن ئي صحابين ساڻس ملي پنهنجي حق ۾ دعا ڪرائي.

حضرت اويس قرنيءَ کي ايڏو وڏو درجو ان ڪري مليو، جو هُو پنهنجي ماءُ جي خدمت ڪندو رهيو ٿي. بيشڪ، ماءُ جي خدمت ڪرڻ سان وڏو درجو حاصل ٿئي ٿو.

ماءُ پيءُ کي راضي رکڻ

اهو شخص وڏو ڀاڳ وارو آهي، جيڪو پنهنجي ماءُ- پيءُ کي راضي رکي ٿو. جنهن کان ماءُ- پيءُ ناراض آهن، اهو

بدبخت چئبو. ڏاھا ماڻھو سدائين پنھنجي ماءُ- پيءُ جو چيو مڃي، کين راضي رکندا آھن ۽ انھن جون دعائون ڪٽندا آھن. ڪي ماڻھو صرف عبادت تي زور رکندا آھن، يعني روزا رکندا آھن، نمازون پڙھندا آھن، حج به ڪندا آھن. پر پنھنجي ماءُ- پيءُ جو چيو نه مڃيندا آھن، اھڙن ماڻھن کي عبادت مان تيستائين ڪو فائدو حاصل ڪونه ٿيندو، جيستائين ھو پنھنجي ماءُ- پيءُ جو چيو مڃي، سندن خدمت ڪري کين راضي نٿا ڪن. جيڪي ماڻھو پنھنجي ماءُ- پيءُ کي پُٺي ڏيئي صرف عبادت ڪن ٿا، اھي حقيقت ۾ ڀليل آھن. سنئين واٽ تي ھلڻ وارا ائين ڪونه ڪندا آھن. اھي عبادت سان گڏوگڏ پنھنجي ماءُ- پيءُ کي به راضي رکندا آھن.

اسلام جي اچڻ کان اڳ، اڳين امتن مان جريج نالي ھڪ شخص عبادت گھر ۾ نفل پڙھي رھيو ھو، ته سندس ماءُ ٻاھران اچي کيس سڏ ڪيو. جريج ان وقت منجھي پيو ته ھينئر ڇا ڪرڻ گھرجي. ھن سوچيو ته جيڪڏھن جواب نٿو ڏيان، ته امان ناراض ٿيندي، ۽ اھو به ھڪ گناھ آھي. اھڙيءَ طرح عبادت کي اڌ ۾ ڇڏڻ به سٺي ڳالھ نه آھي. نيٺ ھن ڇا ڪيو، جو عبادت ڪندو رھيو ۽ ماءُ کي سڏ جو جواب نه ڏنائين. سندس ماءُ کي ڏاڍي ڪاوڙ آئي، ۽ ھوءَ کيس پاراتا ڏيندي ھلي وئي.

اسان جي نبي سڳوري صلي الله عليه وآلهٖ وسلم پنهنجن صحابين کي جريج واري ڳالهه ٻڌائيندي فرمايو ته ”جريج کان وڏي ڀُل ٿي جو هو اڻڄاڻ هو. حقيقت ۾ هو نفل ڇڏي، ماءُ کي سڌ جو جواب ڏئي ها، پر هن ائين ڪونه ڪيو.“ نيٺ هڪ ڏينهن مٿس هڪ ڏوهه مڙهيو ويو. حقيقت ۾ هن ڪوبه ڏوهه ڪونه ڪيو هو؛ پر ماءُ جي پِٽ سبب مٿس ڏوهه مڙهيو ويو ۽ ڪيس ڏاڍي مار ملي.

هڪ ڀيري نبي سڳوري صلي الله عليه وآلهٖ وسلم پنهنجن صحابين کي ٻڌايو ته ”جيڪڏهن ڪو ماءُ- پيءُ جو چوڻ نٿو مڃي، ۽ روزا رکي، نمازون پڙهي. مطلب ته ايڏي عبادت ڪري جو سندس پُٺي ڪمان وانگر ڪُبي ٿي وڃي، ته به سندس ايڏي وڏي عبادت الله پاڪ وٽ قبول ڪانه پوندي، ۽ اهو شخص جڏهن الله تعالى جي آڏو ايندو، ته رب پاڪ مٿس گهڻو ڏمريل هوندو.“

ان مان معلوم ٿيو ته جيستائين انسان ماءُ- پيءُ جو ادب نٿو ڪري، تيستائين هو ڪيڏي به عبادت ڪري، پر رب پاڪ وٽ سندس اها ساري عبادت قبول نه پوندي.

ماءُ – پيءُ

اسان جي نبي سڳوري صلي الله عليه وآلهٖ وسلم، ماءُ- پيءُ جي ادب لاءِ ڪيترائي ڀيرا تاڪيد فرمايو آهي.

ڪڏهن چوندا هئا ته ”’ماءُ جي پيرن هيٺان بهشت آهي.‘، ته ڪڏهن وري ائين فرمائيندا هئا ته ’جنهن پنهنجي پيءُ کي خوش ڪيو، تنهن چڻ پنهنجي خدا کي خوش ڪيو.‘“

ان ڳالھ کان ڪوبه انڪار نٿو ڪري سگهي، ته جو شخص پنهنجي ماءُ- پيءُ جو چيو نٿو مڃي، سو وڏو نڀاڳو انسان آهي. سڀاڳا ۽ سياڻا ماڻهو اهي آهن، جيڪي پنهنجي ماءُ- پيءُ جو ادب ڪن ٿا.

هڪ پيري نبي سونهاري صلي الله عليه وآلهٖ وسلم، صحابين جي سٿ ۾ فرمايو ته ”اهو خوار ٿيو، اهو خوار ٿيو.“ اهو ٻڌي صحابين کي حيرت لڳي، ۽ عرض ڪيائون ته ”اي رسول سونهارا صلي الله عليه وآلهٖ وسلم، ڪير خوار ٿيو؟“ حضور جن فرمايو ته ”اهو جنهن پنهنجي ماءُ- پيءُ يا انهن مان ڪنهن هڪ کي پيريءَ ۾ ڏٺو ۽ پوءِ ان جي خدمت ڪري بهشت حاصل نه ڪيو.“

ان مان معلوم ٿئي ٿو ته جيڪي ماڻهو پيريءَ ۾ پنهنجي ماءُ- پيءُ جي خدمت ڪن ٿا، سي چڻ بهشت جا حقدار ٿي وڃن ٿا. پر جيڪي ائين نٿا ڪن، سي خوار خراب ٿين ٿا.

اسان مان ڪيترا اهڙا نڀاڳا شخص ٻه آهن، جيڪي پنهنجي ماءُ- پيءُ جو ادب نٿا ڪن ۽ پيريءَ ۾ هُو جڏهن چيڙاڪ ٿي پون ٿا ته اولاد انهن سان نرمي ته ڪونه ٿو ڪري، پر کين چڙٻون ڏيندا رهن ٿا ۽ هر وقت کانئن

بيزار رهن ٿا. ڪڏهن اهي پوڙها ٻگهي بيماريءَ ۾ وڪوڙجي وڃن ٿا، ته سندن اولاد انهن جي پوري ٿهل ٽڪور نٿو ڪري. اهي هيڻا ۽ ڪمزور ڏاڍا ڏکيا ڏينهن گذارين ٿا. کين پاڻي پيارڻ، ماني کارائڻ ۽ سندن ٻي خدمت چاڪريءَ لاءِ جڏهن اولاد موجود نه هوندو، ته کين ڪيڏي نه تڪليف ايندي؟ ڏک ان ڳالھ جو آهي، جو اسان مان ڪيترا ته اهڙا ندورا به آهن، جو پنهنجي ماءُ- پيءُ کان بيزار ٿي، سندن موت جون دعائون گهرندا رهن ٿا ۽ ڪڏهن ته ايترو بيزار ٿي وڃن ٿا، جو ائين به چئي ويهن ٿا ته ”نپاڳو نه مري ٿو نه منجو ٿو ڇڏي.“

ڪيڏي نه ڏک جهڙي ڳالھ آهي، جو هو پنهنجي ماءُ- پيءُ لاءِ اهي لفظ چوندي ڪا هٻڪ، يا ڪو حياءُ شرم به محسوس نٿا ڪن. افسوس جو انهن اڻ پڙهيلن ۽ اڻڄاڻن کي اها به خبر ڪانه آهي، ته هُو ماءُ- پيءُ جي بي ادبي ڪري، وڏو ڏوھ ڪري رهيا آهن.

هڪ پيري صحابين نبي سڳوري جن کي عرض ڪيو ته ”اي رسول سونهارا صلي الله عليه وآلهٖ وسلم، خدا پاڪ کي اسان جو ڪهڙو ڪم وڌيڪ وڻي ٿو؟“ حضور صلعم جن فرمايو ته ”وقت تي نماز پڙهڻ“. صحابين وري عرض ڪيو ته ”اي نبي سونهارا صلي الله عليه وآلهٖ وسلم، ان کان پوءِ ٻيو ڪهڙو چڱو ڪم آهي؟“ تنهن تي

حضور صلعم جن فرمايو ته ”ماءُ- پيءُ سان ڀلائي ڪرڻ.“ صحابين پڇيو ته ”پوءِ ڪهڙو؟“ نبي سڳوري فرمايو ته ”خدا جي راھ ۾ ڏک ۽ تڪليفون سهڻ.“

ان مان اھو ظاهر ٿو ٿئي، ته ماءُ- پيءُ جي خدمت هڪ وڏو ثواب جو ڪم آهي ۽ ان کان الله پاڪ خوش رهي ٿو.

ٻي چيو پٽ

ڪريم بخش نالي هڪ غريب شخص ڪنهن ننڍڙي ڳوٺ ۾ رهندو هو. کيس اولاد ڪونه ٿيندو هو. آخرڪار الله تعالى مٿس مهربان ٿيو ۽ چاليهن ورهين جي عمر ۾ کيس هڪ پٽ ڄائو، جنهن جو نالو ڏڻي بخش رکيائين. ڏڻي بخش سندس سڪيلڏو پٽ هو، تنهنڪري ڏاڍي لاڏ ڪوڏ سان پليو. سندس پيءُ ڏاھو انسان هو. هن پنهنجي پٽ کي صرف دادلو ڪري ڇڙواڳ ڪونه ڇڏيو، پر ڍور ڍڳا وڪڻي، قرض پڪا ڪڻي، پنهنجي پٽ کي پڙهايائين. ڏڻي بخش سندس دعا سان هڪ ڏينهن وڏو آفيسر بڻيو. ماءُ- پيءُ جون ڄڻ ورهين جون آسون اميدون پوريون ٿيون. ٻيئي ڏاڍا سرها ٿيا. مٽن مائٽن ۽ اوڙي پاڙي وارن اچي کين واڌايون ڏنيون.

ڏڻي بخش جا ماءُ- پيءُ ٻڍڙا ٿي چڪا هئا، هينئر کين پنهنجي پيريءَ جو سهارو ملي ويو. نوڪري ملڻ کان پوءِ

جڏهن هو پهريون پيرو پنهنجي ڳوٺ آيو، ته پنهنجي پگهار جا سڀ پئسا اچي پنهنجي ماءُ جي هٿ تي رکيائين. ماءُ کيس دعائون ڏيندي رهي. ”پٽڙا! شل جواني ماڻين، شل گهوٽ ٿئين!“ کيس خوشيءَ مان چوڻ لڳي ته ”ڏنو پٽ، ساهه تي ڪو ويساهه ناهي، اڳ پڙهائي جا بهانا ڪندو هئين، هينئر ته خير سان وڏي نوڪري ملي اٿيئي. اميد اٿم ته منهنجو سڪيلڌو پٽ گهوٽ ٿيندو، لائون لهندو ۽ اسان جون مرادون پوريون ٿينديون!“ ڏٽي بخش کيس چيو ته ”امان، جيڪا تنهنجي ۽ بابا جي مرضي.“

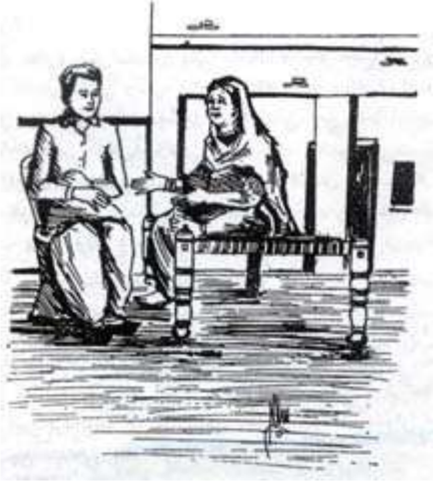

ڏٽي بخش خير سان ٻه راتيون رهي، واپس موٽي ويو؛ پر اتي پهچي اهڙي ته خراب صحبت ۾ اچي ويو، جو

پنھنجي ماءُ- پيءُ کي به وساري ڇڏيائين. اڳ ھر مھيني پنھنجي ماءُ- پيءُ کي خرچ پکي لاءِ ڪجھ پئسا موڪليندو رھندو ھو، پر ٻه - ٽي مھينا گذري ويا، جو گھر پئسا موڪلڻ ته پري رھيا، پر ڪو خير جو احوال به ڪونه موڪليائين. سندس ماءُ- پيءُ ڏاڍا پريشان ٿيا. نيٺ سندس پوڙھو پيءُ سندس آفيس ۾ ويو. ان وقت ھو آفيس کان ٻاھر اچي رھيو ھو. سندس پٺيوالو پٺيان ڪجھ ڪتاب ۽ فائيل کنيو ٿي آيو. سندس پيءُ کي غريباڻي ۽ سادي پوشاڪ پھريل ھئي. ڪُراڙي پيءُ کي ڏاڍو ڏک ٿيو جو سندس پٽ ڏٺي بخش ساڻس مليو ئي ڪين. لاچار سندس پيءُ ساڻس مليو. پر ھو ساڻس رواجي نموني ۾ ھٿ ملائي اڳتي ھليو ويو. سندس پيءُ به پٺيان ھلڻ لڳو.

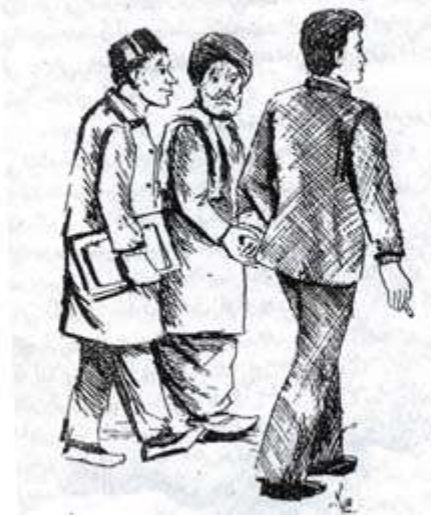

جڏهن ٿورو اڳتي ٿيا ته پٽيوالي ڏٽي بخش کان پڇيو ته ”صاحب! هيءُ ماڻهو ڪير آهي؟“ ڏٽي بخش وراڻيو ته ”اسان جو نوڪر آهي.“ سندس پيءُ جڏهن اهي لفظ ٻُڌا، ته چڻ پيرن هيٺان زمين نڪري ويس. سندس پوڙهي پيءُ ان پٽيوالي کي چيو ته ”منهنجا پاءُ، مان هن جو پيءُ آهيان، مون ڏک ڏسي ڪيس پڙهائي، انهيءَ منزل تي پهچايو، ۽ هي مون کي ان جو بدلو اهو ڏيئي رهيو آهي، جيڪو تون ٻڌي رهيو آهين!“ سندس پيءُ کي اکين ۾ ڳوڙها تَري آيا، ۽ اتان ئي پويان پير ڪري پنهنجي ڳوٺ موٽي آيو.

بي ادب اولاد هڪ وڏو عذاب آهي، خدا ڏئي ته صالح اولاد ڏئي، نه ته ماڻهو بي اولاد چڱو. ڇو ته اولاد جي نه هئڻ واري ڏک کان اهو وڏو ڏک آهي جو پنهنجو اولاد بي ادب ۽ نافرمان هجي.

پٽ

خدا تعالى جيڪي جانور خلقيا آهن تن مان انسان کي عقل سکڻ گهرجي ۽ جيڪا نصيحت هو ڏين ٿا سا پاڻ تي لاڳو ڪرڻ گهرجيس.

منهنجا پٽ، تون جهنگل بيابان ۾ وڃي نندي لق لق پکيءَ کي ڏس ۽ جيڪي هو چوي سو هينئين سين هنداءِ؛ هو

پنهنجي پوڙهي پيءُ کي پنهنجي پَرن تي کڻي صحيح سلامت آڻي لاهي ٿو ۽ ان کا کاڌو پهچائي ٿو.

اولاد جي فرمانبرداري ۽ صالحائي عنبر ۽ عود کان سُرهي آهي، بلڪ گلن جي باغ مان جا خوشبوءِ هوا کڻي ايندي آهي، تنهن کان به وڌيڪ فرحت ڏيندڙ آهي.

تنهنڪري پنهنجي پيءُ جو احسانمند رھ، جو هن توکي حياتي ڏني آهي؛ ۽ پنهنجي ماءُ جو شڪر گذار رھ، جو هن توکي پاليو آهي.

جيڪي تنهنجو پيءُ چوي، سو ڪَن لائي ٻڌ، ڇا لاءِ جو اهو تنهنجي چڱائي لاءِ آهي. جيڪا نصيحت هو ڪري ٿو تنهن تي ڌيان ڏي، اها هو دل جي جوش ۽ محبت کان ٿو ڪري.

هن پنهنجي سک ۽ فائدي لاءِ گهڻي سنڀال ڪئي آهي ۽ تنهنجي آرام ۽ آسائش لاءِ به گهڻيئي مٿا هنيا آهن، تنهنڪري پيريءَ ۾ هن جو ادب رک ۽ هن کي عزت ڏي، ۽ اچن ۾ هن کي خوار ۽ بي آبرو نه ڪر.

پنهنجي ننڍپڻ ۽ بي وسيءَ جا ڏينهن ياد ڪر ۽ پنهنجي جوانيءَ جي چالاڪيءَ ۽ ڦڙتائيءَ تي خيال ڪر، پوءِ پنهنجي ٻُڍي ماءُ- پيءُ جي ضعيفي ۽ ڪمزوريءَ تي قياس ڪر ۽ هنن جي چِڙ ۽ خفي تان گذر ڪر، حياتيءَ جي پڇاڙيءَ ۾ هنن جي مدد ڪر ۽ سندن پوئواري ڪر،

ائين ڪندين ته هو ويچارا وڏي عمر ۾ دل جي آرام سان پنهنجا پساه پورا ڪندا، ۽ تنهنجا پٽ به تنهنجي مثال تي هلندا، ۽ توسان عزت ۽ محبت جو سلوڪ ڪندا.

مقالات الحڪمت: مرزا قليچ بيگ

(فرانسس بيڪن جي ڪتاب تان ورتل)

پيءُ جا دوست

جيڪي چڱا ماڻهو هوندا آهن، سي سدائين چڱايون ڪندا آهن، ۽ بُرا ماڻهو سپني سان برايون ڪندا آهن. اسان کي کپي ته سدائين چڱا ڪم ڪندا رهون. چڱا ڪم ڪيترائي ٿي سگهن ٿا، جهڙوڪ: سچ ڳالهائڻ، ننڍڙن سان پيار ڪرڻ، وڏن جو ادب ڪرڻ وغيره.

اسان مان ڪي اهڙا انسان آهن، جيڪي پنهنجي ماءُ- پيءُ جو ادب ڪن ٿا، پر انهن جي دوستن جو ادب ڪونه ٿا ڪن. اسان جي پياري نبي سڳوري صلي الله عليه وآلهٖ وسلم ڪيترائي پيرا پنهنجي صحابين کي ماءُ- پيءُ جي ادب ڪرڻ سان گڏ، سندن دوستن جي ادب جي به هدايت ڪئي آهي.

چون ٿا ته عبدالله نالي هڪ صحابي گڏھ تي مڪي شريف وڃي رهيو هو ته واٽ تي هڪ شخص ملي ويس. ان شخص کي ادب سان سلام ڪيائين ۽ پاڻ هڪدم گڏھ تان لهي پيو ۽ کيس گڏھ تي ويهڻ جي آڇ ڪيائين. ان کان پوءِ پنهنجو پَٽڪو لاهي ان شخص جي مٿي تي رکيائين. تنهن تي هڪ سنگتي کيس چيو ته ”ميان، ڀلو ٿيئي، هي ڳوٺاڻا ته ٿوري تي راضي ٿي ويندا آهن. تون هي ڇا ڪري رهيو آهين، جو کيس سواري ڏيئي پاڻ پيادو ٿئين، ۽ وري پَنهنجو پٽڪو به لاهي ڏنئي؟“ تنهن تي عبدالله وراڻيو ته ”هن جو پيءُ منهنجي پيءُ جو دوست هو ۽ مان نبي سڳوري صلي الله عليه وآلهٖ وسلم کان ٻڌو آهي ته ”سڀني ڀلاين ۾ چڱي ڀلائي اها آهي ته انسان پنهنجي پيءُ جي دوستن سان ڀلائي ڪري.“

ڪتابن ۾ لکيل آهي ته هڪ ڏينهن اسان جا رسول سڳورا صلي الله عليه وآلهٖ وسلم پنهنجي صحابين جي سَٿ ۾ ويٺا هئا، ته بنو مسلم قبيلي جو هڪ شخص اچي سندن خدمت ۾ حاضر ٿيو. ان عرض ڪيو ته ”حضور، ماءُ- پيءُ جي لاڏاڻي کان پوءِ ڪهڙي نموني ساڻن سهڻو سلوڪ ڪري سگهجي ٿو؟“ حضور جن فرمايو ته ”هائو، انهن لاءِ دعا ڪرڻ، انهن لاءِ معافي گهرڻ، سندن قول پورا ڪرڻ،

سندن مائٽن سان مِٽي نه چنڻ ۽ سندن دوستن جي عزت ڪرڻ. ائين ڪرڻ سان اولاد ڇڻ سندن وفات بعد به سهٺو سلوڪ ڪري سگهي ٿو.“ اسان کي کپي ته نبي سڳوري صلي الله عليه وآلهٖ وسلم جي هدايتن تي هلون. نه صرف پيءُ جو ادب ڪريون، پر سندن دوستن جو به ادب ڪريون، چاڪاڻ ته جنهن پيءُ جي دوستن جو ادب ڪيو، ڇڻ ته پنهنجي پيءُ جو ادب ڪيو. جيڪو پنهنجي پيءُ جي دوستن جو ادب ڪونه ٿو ڪري، اهو ڇڻ ته پيءُ جو ادب ڪونه ٿو ڪري. جيڪو پنهنجي پيءُ جي دوستن کي خوش ڪري ٿو، ان ڇڻ ته پنهنجي پيءُ کي راضي ڪيو.

استاد جو ادب

ماءُ- پيءُ کان پوءِ استاد جا وڏا ٿورا ٿين ٿا، تنهنڪري استاد جو ادب تمام ضروري آهي. سياڻا سچ چئي ويا آهن ته ’استاد جو ادب ڪرڻ کان سواءِ ڪجهه به حاصل نٿو ٿئي.‘ حضرت بايزيد جي حياتيءَ مان اسان کي وڏو سبق ملي ٿو. پاڻ استادن جو تمام گهڻو ادب ڪندا هئا. سندن مشهور شاگرد ۽ پائيٺو حضرت ابو موسی بيان ڪري ٿو، ته پاڻ وصيعت ڪئي هئائون ته ”منهنجي قبر منهنجي استاد جي قبر کان هيٺائين بنائي وڃي. اها وصيعت ان

استاد جي باري ۾ ڪئي هئائون، جيڪو بسَطام ۾ دفن ٿيل هو، جنهن کيس قرآن مجيد پڙهايو هو.“

هڪ دفعي حضرت بايزيد پنهنجي استاد جي خدمت ۾ ويٺو هو ته استاد کيس چيو ته ”بايزيد ڪٻٽ مان فلاڻو ڪتاب کڻي اچ.“ ان تي بايزيد عرض ڪيو ته ”سائين، ڪهڙو ڪٻٽ؟“ استاد کيس چيو ته ”بايزيد، تون ڪافي وقت کان هتي آهين ۽ اڃان سوڌو تو ڪتابن وارو ڪٻٽ به ڪونه ڏٺو آهي؟“ تنهن تي بايزيد چيو ته ”نه سائين! منهنجو ڪٻٽ سان ڪهڙو واسطو ۽ منهنجي ڪهڙي مجال جو پنهنجي استاد آڏو ڪنڌ مٿي ڪري ويهي رهان، پيو ته مان هتي هيڏي هوڏي ڏسڻ ته ڪونه ايندو آهيان. مان ته صرف سائين جن جي زيارت لاءِ ايندو آهيان.“ تنهن تي استاد کيس چيو ته ”تون هينئر پنهنجي وطن وڃي سگهين ٿو، ڇاڪاڻ ته هينئر تنهنجي تعليم پوري ٿي چڪي آهي.“

سهڻي ڦوٽڙي (ڱوٿري) ڪنهن جي؟
يا پلو ڪم ڪهڙو؟

هڪڙي ڏينهن رڪمڻي جيئن اسڪول مان پڙهي موٽي، تيئن ماءُ کي اچي چيائين ته ”امان، اڄ اسان جي ماسترياڻيءَ ٿي چيو ته ڪتابن واري ڦوٽڙي هر ڪنهن ڇوڪريءَ جي اڇي اُجري ۽ سهڻي هئڻ گهرجي. ٻئي

هفتي سپني جون ڦونٽڙيون ڏسندي، پوءِ جنهن جي ڦونٽڙي سپني کان سٺي هوندي، ان کي هڪڙو تمام عمدو انعام ملندو. سو منهنجي دل ٿي چوي ته اهو انعام مان کٽان!“ ماڙس چيو ”بلي، پيو ته مون وٽ ڪينهي، باقي هڪڙو سهڻو ٽڪر ڪپڙي جو رکيو اٿم، جنهن تي سهڻا سهڻا گل پريل آهن. پاڙهين هرداس به ضد ٻڌي ويٺو آهي ته اهو ٽڪر مون کي ڏي، پر هو آهي ڏاڍو بي پرواه ۾ حرڪتي، وڃائي ناس ڪري ڇڏيندو.“

ايترو ٻڌي رڪمڻيءَ ماءُ کي ليلائي چوڻ لڳي ته ”امان، مان ته بي پرواهه نه آهيان. شايد انهيءَ ٽڪري ڏيکارڻ ڪري مون کي انعام ملي وڃي؟“ ماڙس سندس ڳالهه رکي. انهيءَ ساعت پيتي کولي، ڦولدار ٽڪرو ڪپڙي جو ڪڍي رڪمڻيءَ کي ڏيکاريائين. هوءَ خوشيءَ وچان ٽپا ڏيڻ لڳي. هن کي هاڻي پڪ ٿي ته جي انعام ملندو ته مون کي ملندو. اُبهرائيءَ سان ڪپڙو اُچلي، رڪمڻيءَ ماءُ کي چيو ته ”امان، هاڻي جلدي ڪري هن منجهان ڦونٽڙي ٺاهي ڏينم.“ ماڙس چيو ”ڪڪي، تڪڙي چو ٿي آهين. آهي ته خير، اجا ته پورو هفتو پيو آهي!“

ٻئي ڏينهن اسڪول ۾ رڪمڻيءَ جي ڪلاس وارين سپني پنهنجا پنهنجا ڪپڙا آڻي ماسترياڻيءَ کي ڏيکاريا. هر ڪا ڇوڪري پئي پڇيس ته ”ڪيئن دادي، منهنجو ڪپڙو

سپني کان سهڻو آهي نه؟“ ماسترياڻي ڪِلي پئي چين ته ”هفتو گذري ته پوءِ سپني ڦوٽڙين جا ڪپڙا ڏسنديس ۽ پوءِ ڏسيندي سانوَ. هن وقت مان ڪجھ به نه چونديس.“
رڪمڻي ڏاڍي سمجهو چوڪري هئي. ڄاتائين ٿي ته ڪپڙو هن جي هٿان لڙاتجي ميرو ٿي پوي ها، انهيءَ ڪري تڪڙ ڪري ڪپڙو اسڪول ۾ ڪين آندائين. ٻين کي اهڙو خيال ڪونه آيو ۽ رڪمڻيءَ کان پئي پڇيائون ته اسان جو ڪپڙو ڪيئن آهي؟ رڪمڻي ته سانت ڪيو ويٺي رهي، ڇو ته هن کي پڪ هئي ته سندس ڪپڙي واري ڦوٽڙي تمام سهڻي آهي ۽ ضرور پسند پوندي.
نيٺ اهو ڏينهن آيو، جنهن ڏينهن انعام جو فيصلو ٿيڻو هو. سپيئي چوڪريون پنهنجون پنهنجون ڦوٽڙيون کڻي اسڪول پئي ويون. هر ڪنهن کي انعام جي آس هئي، پر جڏهن انهن رڪمڻيءَ وارو ڪپڙو ڏٺو، تڏهن سپ نراسائيءَ ۾ پرجي چوڻ لڳيون ته ”انعام رڪمڻي کڻي ويندي.“
رڪمڻيءَ سان گڏ سندس ٻيون ٽي ساهيڙيون به هيون. رڪمڻي ڏاڍي خوش ۽ سرهي پئي ڏٺي. رستي تان جيئن پئي آيون، تيئن هڪڙي هنڌ ماڻهن جو ميڙ لڳو بيٺو هو. ڏٺائون ته هڪڙي ٻڍي زال پٽ ۾ پيئي هئي ۽ بدن مان گهڻن هنڌان رت پئي وهيس ۽ زخمن تي ڏاڍيون مکيون

پئي ويئيس. پوڙهي هئي به ڏاڍي هيڻي. ايتري به طاقت ڪانه رهي هيس جو رڙهي ڪنهن ٻي جاءِ تي وڃي ۽ نڪي هٿن ۾ سگهه هيس جو مکيون هڪلي سگهي. مکين به ڏاڍو وياڪل ڪيو هوس. ماڻهن کي روئي پئي پڪاريائين، ته ”ڌڻيءَ جي نالي ڪنهن ڪپڙي ٽڪر سان منهنجن ڦٽن کي ڍڪيو“، پر ڌيان ڪنهن به ڪونه ٿي ڏنس. سڀني کي تماشو ٿي آيو هو، سو پئي آيا ۽ ويا.

رڪمڻيءَ لنگهندي پوڙهيءَ کي انهيءَ حالت ۾ ڏٺو ته مٿس ڏاڍي ڪهل آيس. جي گهر ويجهو هجيس ها ته ٻوڙي ڪو ڪپڙي ٽڪر ڪڻي اچي ها، پر گهر هوس پري. هيڏانهن هيءَ حالت به هن کان سَٺي نٿي ويئي. پئي سوچيائين ته ڪيئن ڪريان! نظر وڃي پيس پنهنجي ڦوٽڙي واري ڪپڙي تي. ٺه پهه ڪتاب ڪڍي ڦوٽڙيءَ جا ٽانڪا اُکيلڻ لڳي ۽ بنا سوچ ويچار جي اهو سهڻو ڦولدار رومال ڪڻي، اڳتي وڌي، انهيءَ سان پوڙهيءَ جا ڦٽ ڍڪي ڇڏيائين. ٻڍيءَ ڏاڍيون دعائون ڪيس ۽ پروارن ماڻهن به ”شاباس شاباس“ لڳائي ڏني.

رڪمڻي پوءِ اسڪول ۾ ويئي. ماسترياڻيءَ سڀني جي ڦوٽڙين جا ڪپڙا پئي نظر مان ڪڍيا. جڏهن رڪمڻيءَ جو وارو آيو تڏهين ماسترياڻي پڇيس ته ”تنهنجي ڦوٽڙي ڪٿي؟“

ذرا ڪاوڙ ورائي به اهو سوال پچيائينس جو رڪمڻيءَ ڪچيو ئي نٿي. ٻيو پيرو پچيائينس، ته رڪمڻيءَ هٻڪي هٻڪي ماسترياڻي کي سارو قصو ڪري ٻڌايو. ماسترياڻيءَ خوشيءَ گاڏڙ جوش ۾ اُٿي چيو ته ”انعام لاءِ حقدار اها چوڪري هرگز نه آهي جنهن جو ڪپڙو صاف ۽ سهڻو آهي، پر حقدار اها آهي جنهن هڪ مسڪين نذر ڦٽيل پوڙهيءَ کي ڏنو ۽ هن تي ڪهل آئي، پنهنجو سهڻو ڦوٽڙيءَ وارو ڪپڙو هن جي ڦٽن کي ڍڪڻ لاءِ ڏيئي چڏيائين.“ ايترو چوندي ماسترياڻيءَ الماريءَ مان هڪ وڏي سهڻي گُڏي ڪڍي، انعام طور رڪمڻيءَ کي ڏني.

هن جي ڦوٽڙيءَ وارو ڪپڙو جيتوڻيڪ ڪنهن جو ڏٺل به نه هو، ته به سپ کان عمدو ۽ سهڻو ٺهرايو ويو، هن جي پٺيان ان جي نسبت ۾ جيڪو ڪم ٿيل هو سو پلي جو ڪم هو، تنهنڪري ساراه جوڳو هو. ڪنهن به شيءِ جي چڱائي آهي ئي انهيءَ ۾ ته اها ڪنهن چڱي ڪم ۾ اچي. سهڻي شيءِ اها آهي جا سهڻو ڪم ڏئي. اِها آهي سکيا هن آکاڻيءَ جي.

اخلاق سان پيش اچڻ

ڪن ماڻهن جي عادت هوندي آهي ته هو زور سان ڳالهائيندا آهن، جنهن سبب اڳلو ڪڪ ٿي پوندو آهي.
ڪي ماڻهو وري هرويرو ڪنهن کي گهٽ سمجهي، ان سان ڪاوڙ ۽ ڪراهت مان ڳالهائيندا آهن. جا ڳالهه پڻ غلط آهي. انسان کي کپي ته هُو جڏهن ننڍن سان ڳالهائي ته ساڻن پيار سان ڳالهائي ۽ جڏهن وڏن سان ڳالهائي ته انهن سان جهيڻي آواز ۽ ادب سان ڳالهائي. ڏاها ماڻهو ائين ئي ڪندا آهن. ڪي وڏن ماڻهن جا پٽ پنهنجن نوڪرن سان بري هلت ڪندا آهن. هو پنهنجي زبان مان اڻ سهائيندڙ لفظ ڪيندي ڪا هٻڪ محسوس نه ڪندا آهن. ائين سندن ننڍپڻ واري عادت وڏي هوندي پاڻ پڪي ٿي وڃي ٿي.
چون ٿا ته: هڪڙو بادشاه پنهنجي وزير ۽ هڪ نوڪر سان گڏ شڪار تي نڪتو. اڳتي هليا ته هڪ هرڻ ڏٺائون. بادشاه ان هرڻ جي پٺيان پنهنجو گهوڙو ڊوڙايو. بادشاه جو گهوڙو تکو هو، تنهنڪري پنهنجي وزير ۽ نوڪر کان ڌار ٿي ويو. اهو ڏسي وزير ۽ نوڪر ڏاڍا پريشان ٿيا. وزير ان ئي مهل نوڪر کي بادشاه جي ڳولا لاءِ

موڪليو. نوڪر بادشاهه کي ڳوليندي اچي هڪ جهوپڙيءَ جي پرسان بيٺو. ڇا ڏسي ته هڪ نظر کان ويٺل فقير اتي موجود آهي.

نوڪر هڪل ڪري چيس ته ”اڙي انڌا، ڏي خبر هتان کو گهوڙي سوار ته ويندو نه ڏٺئي؟“ فقير جواب ڏنس ته ”گهوڙي جي ٽاپن جو آواز مون کي ٻڌڻ ۾ ڪونه آيو. اجا ٿوري گهڙي مس گذري ته وزير اچي اتان لانگهائو ٿيو.

ان به ساڳي ئي نموني رڙ ڪري چيو ته ”او فقير، هتان کو گهوڙي سوار ته ڪونه لنگهيو.“ فقير چيس ته ”هڪ نوڪر اجهو هينئر هتان ائين پڇي ويو آهي.“

ٿوري ويرم ۾ بادشاهه پاڻ اچي اتي نڪتو ۽ فقير کي چيائين ته ”اي شاهه، هتان کو گهوڙي سوار ته ڪونه لنگهيو؟“ فقير ادب سان جواب ڏنو ته ”منهنجا سائين، پهريان سائين جن جو نوڪر هتان اها ڳالھ پڇڻ آيو، ان کان پوءِ جلد ئي وزير به ائين ئي پڇڻ آيو.“ بادشاهه فقير کان اهي ڳالھيون ٻڌي حيرت ۾ پئجي ويو ۽ چيائينس ته ”اي شاهه، اوهان اکين کان ويٺل آهيو، پوءِ اوهان کي ڪيئن ڄاڻ پيئي ته پهرين جيڪو آيو، سو نوڪر هو ۽ ان کان پوءِ وزير ۽ اها اوهان کي ڪيئن سُڌ پيئي ته مان بادشاهه آهيان؟“

فقير وراڻيو ته ”سائين، سر سلامتي بخشيوم ته **پيرائتو** (يعني شروع کان وٺي آخر تائين سر بستو) حال ڪريان؟“

نيٺ بادشاھ سلامت کي ٻڌايائين ته ”سائين، مان بيشڪ اڪين کان ويٺل آھيان. پر اصل ڳالھ اھا آھي ته ماڻھو ڳالھائڻ مان سڃاڻبو آھي. اوھان جي نوڪر مون کي ”انڌو“ ڪري سڏيو، ان کان پوءِ وزير وري مون کي ”فقير“ ڪري پڪاريو ۽ سائين جن مون کي ”شاھ“ ڪري ڪوٺيو. مون ائين رڳو ڳالھائڻ مان ئي ماڻھو سڃاڻي ورتو. (جو ھر ڪنھن مونکي پنھنجي پنھنجي درجي مطابق ڪيڪاريو يا سڏيو.)

بادشاھ سندس سياڻپ واري ڳالھ ٻڌي ڏاڍو خوش ٿيو ۽ کيس وڏو انعام ڏنائين.

والدين جي خدمت

هڪ پيري پاڻ سڳورن صلي الله عليه وآلهٖ وسلم ماءُ- پيءُ جي اطاعت جي ثواب ڪي هڪ سهڻي قصي ذريعي بيان فرمايو: حضور صلي الله عليه وآلهٖ وسلم جن فرمايو ته ”ٽي مسافر واٽ وٺيو پئي ويا ته ايتري ۾ سخت مينهن وسڻ شروع ٿيو.

ٿهي پڄي وڃي هڪ جبل جي غار ۾ پناهه ورتي. قضا سان هڪ چپ مٿان ڪان ائين ڪري، جو ان سان غار جو منهن بند ٿي ويو. هينئر ڪين پنهنجو موت اکين آڏو نظر

اچڻ لڳو. ان وقت هن الله پاڪ کان دعا گهرڻ لاءِ هٿ مٿي ڪنيا. هرهڪ چيو ته ’هن وقت هرهڪ کي خدا پاڪ جي حضور ۾ پنهنجي خالص نيڪيءَ جو واسطو ڏيڻ کپي.‘

هڪ چيو، ’اي مولى، تون ڄاڻين ٿو، ته منهنجي ماءُ- پيءُ ڪراڙا هئا ۽ منهنجا ننڍڙا ٻچڙا هئا. مان ٻڪريون چاريندو هوس ۽ ان تي ئي انهن جي روزيءَ جو سهارو هو. مان شام جو جڏهن ٻڪريون ڪاهي گهر ايندو هوس، ته کير ڏُهي پهريائين پنهنجي ماءُ- پيءُ کي آڻي ڏيندو هوس. جڏهن اهي پِي وٺندا هئا، تڏهن پنهنجن ٻارن کي پياريندو هوس.

هڪ ڏينهن جو واقعو آهي ته مان ٻڪرين چارڻ لاءِ پري نڪري ويس. واپس ٿيس ته منهنجا ماءُ- پيءُ سمهي رهيا ۽ کين ننڊ اچي ويئي هئي. مان کير ڏهي سندن سيرانديءَ کان بيهي رهيس. انهن کي جاڳايان به نه پيو ته جيئن سندن آرام ۾ خلل نه پوي ۽ نه وري پري ٿي ٿيس، ته متان جاڳي پون ۽ کيرُ گهرن. ٻار ٻک کان ڦٿڪي رهيا هئا، پر مون نٿي چاهيو ته منهنجي ماءُ- پيءُ کان پهرين منهنجا ٻار ڍؤ ڪن. مان اهڙي ريت پيالي ۾ کير وجهي ساري رات سندن سيرانديءَ کان بيٺو رهيس ۽ هو آرام ڪندا رهيا. اي الله! تون ڄاڻين ٿو ته مون اهو سڀ ڪجھ

تنهنجي راضپي لاءِ ڪيو هو، تون هن غار جي منهن تان هن چپ کي هٽاءِ!‘

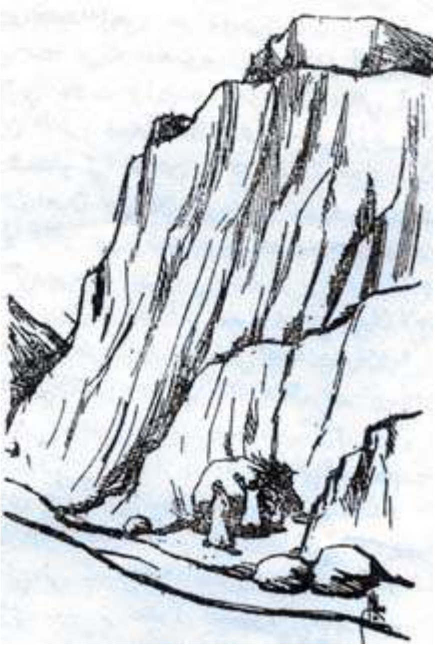

ائين چئي بس ڪيائين ته چپ خودبخود چرڻ لڳي ۽ غار جي منهن کان ٿورو سرڪي وئي. ان کان پوءِ ٻين به پنهنجا نيڪ ڪم ڳڻائي، انهن جو واسطو ڏيئي الله پاڪ کان دعا گهري.
نيٺ اها چپ غار کان سرڪي وئي ۽ ٽيئي مسافر سلامتيءَ سان ٻاهر نڪري پنهنجي گهر پهچي ويا.“

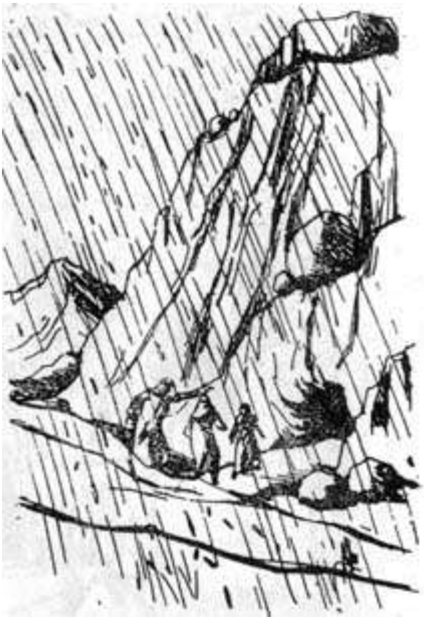

هن قصي مان اهو سبق ملي ٿو، ته جنهن شخص پنهنجي ماءُ- پيءُ جي خدمت ڪئي، سو جيڪڏهن ڪنهن اوڙاهه ۾ اچي پوندو ته به رب پاڪ ماءُ جي خدمت سبب مهربان ٿي، ڪيس اوڙاهه مان ٻاهر ڪيندو. مطلب ته ماءُ- پيءُ جي خدمت هر مصيبت مان پار پهچائي ٿي ۽ سڀ مشڪلون آسان ڪري ڇڏي ٿي.

جهڙي ڪرڻي تهڙي پرڻي

ڳالهه ڪن ٿا ته ڪنهن شخص جو پيءُ بيمار ٿي پيو. هن گهڻو ئي علاج ڪرايو، پر ڪو فائدو ڪونه ٿيو. سندس

بيماري سالن جا سال هلي. سندس پٽ منڍ ۾ ته سندس ٿهل ٺڪور ڪندو رهيو، پر ڪجھ وقت کان پوءِ هو به ڪڪ ٿي پيو. هڪ ڏينهن سندس گهرواري به بيزاريءَ مان کيس چيو ته ”اهو مئو نه مري ٿو نه منجو ٿو ڇڏي، ڪنهن نموني ڪيس ڪُٽڪو ته جان ڇٽي.“

سندس پٽ ڇا ڪيو جو هڪ ڏينهن کيس ڍڳي گاڏيءَ تي ويهاري هڪ طرف وڃڻ لڳو. پيءُ پڇيس ته ”ابا، ڪهڙي ڊاڪٽر ڏي وٺي ٿو هلين؟“ هن وراڻيو ته ”هڪ ڊاڪٽر جو ڏس مليو آهي، جيڪو ولايت پڙهي آيو آهي، اڄ توکي ان ڊاڪٽر ڏي وٺي ٿو هلان.“ سندس پيءُ ڏاڍو خوش ٿيو. هلندي هلندي سندس پٽ کيس هڪ گهاٽي جهنگ ۾ وٺي آيو ۽ اتي اچي گاڏي بيهاريائين. ڏاند پاڃاريءَ مان کولي هڪ وڻ سان ٻڌائين. پوءِ پنهنجي پيءُ کي هيٺ لاهي، پرپرو وڃي هڪ وڻ جي پاڙ ۾ سمهاري، ڏاند ڪاهي وڃڻ لڳو. وڃڻ وقت پيءُ ڏي نهاريائين ته هُو کلي رهيو هو. اهو ڏسي کيس تعجب ٿيو ۽ کائنس پڇيائين، ته ”مان ته توکان بيزار ٿي توکي هتي سڃ ۾ ڇڏيو پيو وڃان ۽ تون وري کلي رهيو آهين، ڇا سبب آهي؟“ سندس پيءُ وراڻيو ته ”پٽ، مون به تنهنجي ڏاڏي يعني پنهنجي پيءُ جي ڏگهي بيماريءَ کان ڪڪ ٿي کيس اتي ئي سڃ ۾ ڇڏيو هو، جتي هو مري کپي ويو.

اڄ ان نافرماني جو بدلو مون کي ملي رهيو آهي ۽ مون کي پڪ آهي ته هڪ ڏينهن تنهنجو پٽ به توکي اڇي هن سُڄ ۾ اڪيلو ڇڏي ويندو. چو ته ماءُ- پيءُ جي نافرماني جو بدلو ضرور ملي ٿو.“

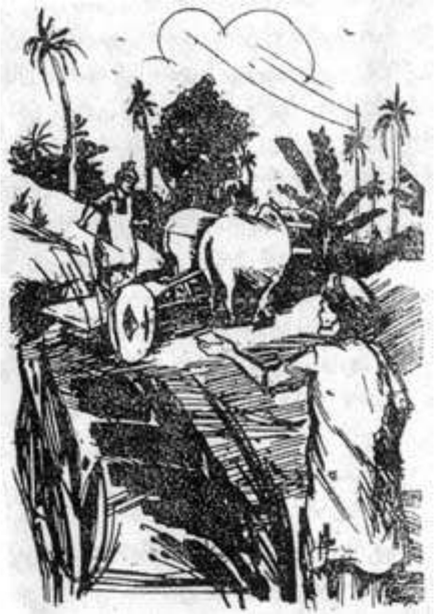

اهو ٻڌي سندس پٽ ڏاڍو شرمسار ٿيو ۽ پنهنجي پيءُ کان معافي وٺي کيس موٽائي گهر آندائين. گهر اچي هڪ وڏي ڊاڪٽر کان ان جو علاج ڪرايائين. ٿورن ڏينهن کان پوءِ هن کي فائدو ٿيڻ شروع ٿيو ۽ آخر هڪ ڏينهن چڱو ڀلو ٿي پيو. سندس پيءُ ڏاڍو خوش ٿيو ۽ کيس دعائون ڏنائين.

هڪ نيڪ ٻانهي جي ڳالهه

چون ٿا ته الله تعاليٰ جو هڪ نيڪ ٻانهو عبادت سان گڏ پنهنجي منڙي ماءُ جي خدمت ڪندو رهندو هو. هڪ پيري پنهنجي ماءُ کان حج ڪرڻ جي موڪل گهريائين. ماڻس کيس چيو ته ”پٽ، مان ڪراڙي آهيان، تون هن عمر ۾ مون کي ڇڏي ويندين ته منهنجي سارسنڀال ڪير لهندو؟ تنهنڪري هن سال حج ڪرڻ جو ارادو ترڪ ڪري ڇڏ، آئندي ڏٺو ويندو.“

اهو نيڪ شخص هر سال پنهنجي ماءُ کان حج ڪرڻ جي اجازت گهرندو هو؛ پر ماڻس کيس موڪل نه ڏيندي هئي. ائين چار- پنج سال لنگهي ويا. نيٺ هڪ پيري هن تنگ اچي، ماءُ جي موڪل کان سواءِ حج ڪرڻ جو پڪو په ڪيو. سفر جو سامان سنباهي رکيائين. جيئن ئي حج جا ڏهاڙا ويجها آيا، ته هُو سهي سنڀري حج تي روانو ٿيو. جيئن ئي گهر کان ٻاهر نڪري رهيو هو، ته سندس پيڙڙيءَ ماءُ کيس گهٽو ئي روڪيو. کيس چيائين ته ”پٽ، هن سال نه وڃ، ايندڙ سال وڃجانءِ، پر هو کيس چوڻ لڳو ته ”امان، تون هر سال ائين چوندي آهين.“

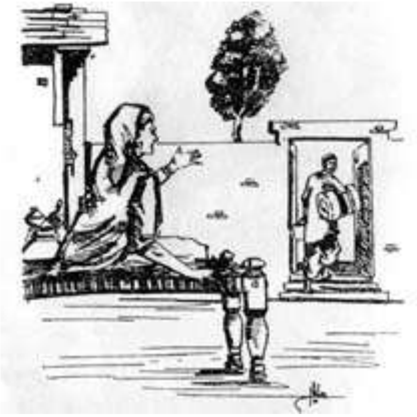

ماءُ کيس گھٹيون ئي منٿون ڪيون پر، هن سندس هڪ به نه مڃي. هُو ماءُ کي رُئندو ڇڏي، حج ڪرڻ هليو ويو. ان تي سندس ماءُ کي ڏاڍو ڏک ٿيو ۽ ناراضگيءَ وچان سندس زبان مان پاراتو نڪتو. هوءَ چوڻ لڳي ته ”پٹ، مون کي ڏک ۾ اڪيلو ڇڏيو ٿو وڃين، تون به سُک جو ساهه نه کٹڏين.“

سندس پٹ سفر ڪندي، رات جو اچي هڪ مسجد ۾ ٹڪيو. ٿوري ننڊ ڪري اٿي وضو ڪيائين ۽ نفل پڙهڻ لڳو.

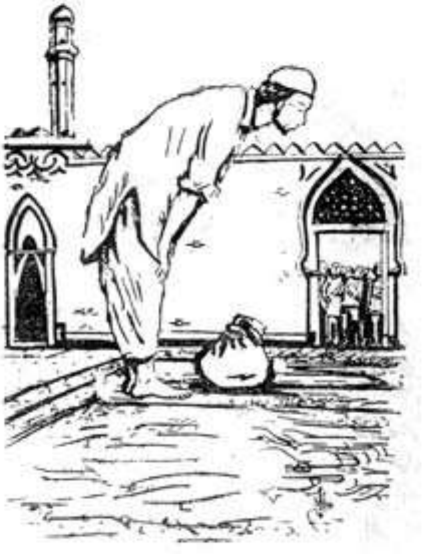

ان مسجد جي پرسان هڪ گهر هو، جتي هڪ چور چوري ڪرڻ لاءِ اندر گهڙيو. جيئن ئي سامان ميڙي هڙ ٻڌي، وڃڻ وارو هو ته گهر جا ڀاتي (ڀاڳيا) جاڳي پيا.

چور ٻي ڪا واھ نه ڏسي مسجد اندر گهڙي ويو. ان وقت هو نيڪ ٻانهو عبادت ڪري رهيو هو. ان کي ڏسي چور ڏاڍو خوش ٿيو. هڪدم چورايل سامان واري هڙ ان جي اڳيان اڇلائي، پاڻ کسڪي هليو ويو. ڀاڳيا (گهر جا مالڪ) چور جي پٺيان ڊوڙندي، جيئن ئي مسجد ۾ آيا ته ڇا ڏسن ته هڪ شخص عبادت ۾ مشغول آهي ۽ چوريءَ وارو سامان سندس اڳيان پيو آهي. هو سوچڻ لڳا ته هيءُ

ڪو وڏو چالاڪ چور آهي جو چوري ڪري، پڇڻ جي ٻي واهه نه ڏسي عبادت ۾ لڳي ويو آهي.
جڏهن هن سلام ڦيرايو ته ڪيس گهيلي مسجد مان ٻاهر وٺي ويا ۽ مٿس موچڙن جو مينهن وسائي ڏنائون. صبح جو ڪيس شهر جي حاڪم وٽ وٺي ويا ۽ ان کي پيرائتو احوال ڪري ٻڌايائون ۽ آخر ۾ عرض ڪيائون ته اهڙي چور کي سخت کان سخت سزا ڏني وڃي. شهر جي حاڪم حڪم ڪيو ته هن جو منهن ڪارو ڪري، ڪيس اُبتو گڏهه تي ويهاري ساري شهر ۾ ڦيرايو وڃي ۽ ان سان گڏ اهو به پڙهو ڏياريو وڃي، ته جيڪو شخص اهڙو ڏوهه ڪندو ته ان کي اهڙي سزا ملندي. تنهن تي ان شخص چيو ته "ترسو، اهو پڙهو هن ريت ڏياريو وڃي، ته 'جيڪو شخص پنهنجي ڪراڙي ماءُ جي موڪل کان سواءِ حج ڪرڻ ويندو، ته ان سان ائين ئي ٿيندو، جيئن مون سان ٿيو آهي'."

اسان کي گهرجي ته ڪهڙو به چڱو ڪم چو نه ڪريون، پر ماءُ کي ناراض نه ڪريون. جيڪڏهن ماءُ جيئري آهي جيستائين اها حج تي وڃڻ جي موڪل نٿي ڏئي، تيستائين حج تي وڃڻ نه گهرجي، چو ته حج ڪرڻ کان ماءُ جي خدمت ڪرڻ ۽ ڪيس راضي رکڻ ۾ وڏو ثواب آهي، جيستائين ماڻهو پنهنجي ماءُ- پيءُ کي راضي نٿو ڪري،

تيستائين ان جي ڪابه عبادت يا دعا الله تعالى وٽ قبول نه ٿي پوي.

مولانا عبيدالله سنڌي

اسان جي سونهاري سنڌ ۾ ڪيترائي بزرگ، عالم ۽ ڏاها انسان ٿي گذريا آهن. انهن پنهنجي قوم جي سجاڳي ۽ ساڃيهه جي سڌاري لاءِ گهڻيون ڪوششون ڪيون، تنهنڪري سندن نالو سدائين روشن آهي. مولانا عبيدالله سنڌي به اهڙن انسانن مان هڪ هو. پاڻ اصل پنجاب جو ويٺل هو ۽ سک گهراڻي مان هو، پر پوءِ اسلامي ڪتاب پڙهيائين، جن جو مٿس گهرو اثر ٿيو، ۽ نيٺ هڪ ڏينهن مسلمان ٿيو.

علم جي ڳولا ۾ پنجاب ڇڏي سنڌ ۾ آيو ۽ سنڌ سان اهڙي دل لڳي ويس، جو پاڻ کي عبيدالله سنڌي سڏائڻ لڳو.

هو جڏهن پير جهنڊي واري مدرسي ۾ پڙهائيندو هو، تڏهن ان وقت سندس ماءُ به ساڻس گڏ رهندي هئي. مولانا عبيدالله سنڌيءَ جو پنهنجي ماءُ سان تمام گهڻو پيار هو.

هو پنهنجي ماءُ جو تمام گهڻو ادب ڪندو هو. سندس ماءُ پنهنجن ابن ڏاڏن وارو مذهب پڇاڙيءَ تائين ڪونه ڇڏيو.

مولانا صاحب پنهنجي ماءُ جي تمام گهڻي خدمت ڪندو هو. سندس هر چوڻ مڃيندو هو، هُوءَ جيڪا به شيءِ گهرندي هئي، سا کيس آڻي ڏيندو هو. ڪڏهن ماءُ کي مسلمان ٿيڻ لاءِ منٿ ڪندو هو، ته هوءَ ڪاوڙ ۾ اچي کيس ڌڪ هڻندي هئي، پر ڪراڙپ ۽ ڪمزور هجڻ سبب سندس ڌڪ مولانا کي ڪونه لڳندا هئا.

اسان کي گهرجي ته هميشه ماءُ جو ادب ڪريون، هُوءَ ناراض ٿئي ته اسان مٿس ناراض نه ٿيون، پر خوشيءَ سان سندس ڪاوڙ سهندا رهون، ان ۾ ئي اسان جي ڀلائي آهي.

شيخ عبدالقادر جيلاني رح

شيخ عبدالقادر جيلاني رح الله پاڪ جو پيارو ٻانهو هو. کيس ”پيران پير دستگير“ به چيو ويندو آهي. هُو جڏهن ننڍي ڄمار جو هو ته بغداد جي هڪ مدرسي ۾ پڙهڻ لاءِ پنهنجي ماءُ کان موڪل گهريائين. سندس ماءُ سڳوريءَ کيس پڙهڻ جي موڪل ڏني؛ پر کيس نصيحت ڪيائين ته ”پٽ، سدائين سچ ڳالهائجانءِ ۽ ڪوڙ جي ويجهو به نه وڃجانءِ.“

شيخ عبدالقادر جيلاني رح هڪ قافلي سان گڏ روانو ٿيو. جڏهن قافلي وارا وچ پنڌ تي پهتا، ته اوچتو ڪي ڌاڙيل سڀني جو سامان ڦريندا رهيا، پر جيئن ته شيخ عبدالقادر جيلاني رح سادا ۽ غريباڻا ڪپڙا پهريل هو، تنهنڪري ڌاڙيلن سمجهيو، ته هن نينگر وٽ ڪو قيمتي سامان ڪونه هوندو. ان هوندي به هڪ ڌاڙيل کائنس پڇيو ته ”ڇوڪرا، تو وٽ ڪهڙو مال آهي؟“ شيخ عبدالقادر جيلاني رح بي ٻپائي سان جواب ڏنس ته ”مون وٽ چاليهه اشرفيون آهن.“ ڌاڙيل کي تعجب لڳو ۽ سندس منهن ۽ ڪپڙن کي ڏسڻ لڳو. ڌاڙيل کي يقين ته ڪونه آيو، هن سمجهيو ته ڇوڪرو ڪُوڙ ڳالهائي رهيو آهي، پر گهڙي گهڙي پڇڻ سبب شيخ عبدالقادر جيلاني رح پنهنجي صدريءَ ۾ سبيل چاليهه

اشرفيون ڪڍي ان ڌاڙيل جي آڏو رکيون، ته جيئن ڪيس يقين اچي ته برابر هن وٽ چاليهه اشرفيون آهن.

ڌاڙيل شيخ عبدالقادر جيلانيءَ جي سچائي ڏسي حيرت ۾ پئجي ويا ۽ ڪيس پنهنجي سردار وٽ وٺي ويا. هن ڌاڙيل پنهنجي سردار کي پيرائتو احوال ڪري ٻڌايو. ان سردار جڏهن اهو سارو قصو ٻڌو ته حيرت ۾ پئجي ويو ۽ شيخ عبدالقادر جيلانيءَ کان پڇيائين ته ”اي ڇوڪرا، تو سچ ڳالهائي اسان سڀني کي حيرت ۾ وجهي ڇڏيو آهي، آخر ڪهڙو سبب آهي جو تو سچ ڳالهايو“ شيخ عبدالقادر جيلاني رح جواب ڏنو ته ”مان پنهنجي ماءُ جو تمام گهڻو ادب ڪندو آهيان. سفر تي اُسهڻ مهل هُن مون کي نصيحت ڪئي هئي ته ’پٽڙا، سدائين سچ ڳالهائجانءِ، ڪوڙ جي ويجهو به نه وڃجانءِ.‘ مان پنهنجي ماءُ سان تمام گهڻو پيار ڪندو آهيان ۽ سندس هر ڳالهه مڃيندو آهيان، اهو ئي سبب آهي جو مون سچ ڳالهايو.“ شيخ عبدالقادر جيلاني رح جي هڙي سچائي ۽ بي ڊپائي ڏسي، سڀني ڌاڙيلن توبه ڪئي ۽ نيڪ ٻانها بڻجي ويا.

جيڪو ماڻهو پنهنجي ماءُ جو چيو مڃي ٿو، سو ڪڏهن به ڏکيو نٿو ٿئي ۽ سدائين سُکي ۽ سرهو رهي ٿو. شيخ عبدالقادر جيلاني رح جي هن قصي مان اسان سڀني کي اهو سبق ملي ٿو، ته سدائين سچ ڳالهائجي ۽ پنهنجي منڙي

ماءُ جو چيو مڃڻ گهرجي، ڇو ته جيڪو ماءُ جو چيو نه مڃيندو، سو سدائين ڏک ڏسندو رهندو ۽ ڪڏهن به سُک جو ساھ نه کڻندو.

---

http://www.sindhiadabiboard.org/catalogue/children_Litrature/Book20/Book_page1.html
http://www.sindhiadabiboard.org/catalogue/children_Litrature/Book20/Book_page8.html

This page was prepared by Muhammad Umar Chand for community readers, Sindhi Children, Students and research Scholars with thanks to Saeen Dr Nawaz Ali Shauq and Sindhi Adabi Board